

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 445 del 10/01 al 23/01 de 2018 2€

Poder d'excepció

Després de la derrota electoral del bloc del 155, l'Estat espanyol reprèn l'estratègia repressiva contra l'independentisme.

Front únic dels poders executiu, legislatiu i judicial

pàg. 4-11

EDITA

La Directa SCCL

C. Riego, 37, baixos esquerra

08014 Barcelona

Tel: 935 270 982

Mòbil: 661 493 117

directa@directa.cat

www.directa.cat

DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no sexista i no androcèntric.

La Directa no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

QUI SOM?**A fons**

Grup d'investigació

Miralls

Gemma Garcia

Cruïlla

Vicent Almela i Guille Larios

Impressions

Laia Alsina i Àlex Romaguera

Roda el món

Oriol Andrés, Roger Suso i Joan Mas

Expressions

Misael Alerm i Àlex Romaguera

La indirecta

Àlex Romaguera i Mariana Cantero

Coordinació web

Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente

Audiovisuals

Sònia Calvó i Estel·la Marcos

Fotografia

Víctor Serri

Il·lustració

Ricardo Hermida i Lluís Ràfols

Correcció

Èlia Olivan

Edició

Jesús Rodríguez

Projecte gràfic

Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat

Disseny gràfic i compaginació

Pau Fabregat

Administració i subscripcions

Ester Mora

Difusió

Estel·la Marcos

Publicitat i distribució

Paula Rodríguez

Gestió web

Nodo50

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:

Gironès, la Selva, Pla de l'Estany i Baix Empordà ('L'Ariet'); Alt Empordà ('La Fissura'); Osona ('El Setembre'); Maresme; Baix Llobregat ('La Riuada' i 'Infobaix'); Alt Penedès, Baix Penedès, Anoia i Garraf ('Xarxa Penedès'); Vallès Oriental; Vallès Occidental; Barcelonès ('La Intervia'); El Camp; Terres de Ponent; Castelló; València; Mallorca ('Aguait'); Eivissa; Menorca; Perpinyà i Terres de l'Ebre, El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentària

CONTACTES:**General** directa@directa.cat**Redacció** redaccio@directa.cat**Subscripcions** subscripcions@directa.cat**Publicitat** publicitat@directa.cat**Distribució** distribucio@directa.cat**PORTADA:** Error404

La Directa rep una subvenció estructural de la Generalitat de Catalunya pel fet de ser un mitjà en llengua catalana, que suposa menys d'un 2% del pressupost. Per això hem de posar el seu logotip.

SUMARI

A FONS

4-11

Sota excepció permanent

David Fernández, Gemma Garcia i David Bou repassen l'arquitectura repressiva orquestrada pel Govern espanyol en contra del procés independentista a Catalunya. Exmilitants del PP figuren a la cúpula dels organismes judicials que lideren l'investida, deixant en entredit la separació de poders a l'Estat espanyol.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Marisa Fernández

Advocada i membre de Dones Juristes, fou una de les redactores de la llei catalana contra les violències masclistes. Hi parla la periodista Meritxell Rigol, amb fotografies de Miguel López Mallach.

IMPRESSIONS

16-18

L'indult a Fujimori

La periodista Sara Cuentas detalla els crims de l'expresident del govern peruà i en qüestiona la impunitat atorgada. Il·lustració de Visual Omelette.

Desitjant més feminisme

Article d'opinió de Patricia Martínez.

CRUÏLLA

19-21

Fronteres territorials i sexuals

Paula Ericsson dona veu a organitzacions com SICAR o l'Institut para las Mujeres en la Migración, que denuncien i combaten l'impacte de fronteres i murs en la sexualització de dones migrades a Mèxic i Catalunya. Il·lustració de Señora Milton.

RODA EL MÓN

22-26

Tortura a Euskadi

Un informe assenyalava que el 73,4% dels casos s'han produït durant la democràcia. Article de Gemma Garcia.

BR-174, la carretera assassina

Berta Camprubí destapa la situació humana i ambiental a l'Amazònia.

Trump enriqueix els poderosos

Text d'Amy Goodman i Denis Moynihan.

EXPRESSIONS

27-31

Cent anys de Violeta Parra

La cantautora i folklorista ha esdevingut un símbol de transformació en la concepció de la cultura popular xilena. Mireia Chavarría ens endinsa en el personatge.

El relat d'Ivet Eroles

Narra la lluita de la protagonista per resignificar la paraula *cugula*, una mala herba. Il·lustració de Rouse Codina.

INDIRECTA

32

Entrevista a Rosa Galindo

A través de l'actriu i cantant, descobrim la Fundació Miranda, una entitat dedicada al coneixement dels cavalls. El contacte amb aquests animals contribueix a la sanació de persones afectades per trastorns i necessitats emocionals de tota mena.

Més que mil paraules

ISMAËL GUYE | Postoperatori. Complicacions degudes a l'Esclerosi Múltiple, una malaltia degenerativa del sistema nerviós central que segueix sense cura. No és contagiosa, hereditària o mortal, però és la segona causa de discapacitat neurològica entre adults joves. A l'Estat espanyol afecta unes 47.000 persones, majoritàriament joves entre 20 i 30 anys, i, sobretot, dones (70%). És coneguda com la malaltia de les mil cares, i aquest és un dels seus retrats.

Comunitat Directacoop

534 subscripcions i 29 sòcies l'any 2017

Anna Celma Melero | @acelmamelero

Ens passem la vida fent balanç i mirant enrere. Per aprendre, per conèixer i per explicar aquelles preguntes clau del periodisme. Qui, com, què, quan, on i per què. El perquè de la DIRECTA ja el sabeu: la transformació social. Qui, nosaltres: tota la comunitat que, sent-ne sòcies, subscriptores, col·laboradores o treballadores, fem possible un mitjà militant. L'on, als Països Catalans i arreu on hi hagi fets per difondre o veus per escoltar. El quan, enguany farem dotze anys i en volem molts més per endavant.

El com té més teca: d'ençà que som cooperativa tenim més reptes en el nostre funcionament quotidià. Aquest 2017 hem prioritzat dos eixos. Un, la consolidació del projecte cooperatiu. Dos, la millora de la qualitat dels continguts periodístics.

L'últim any 534 noves subscriptores ens han donat la seva confiança. Com sabeu, les subscripcions signifiquen més del 80% dels nostres ingressos i són el pal de paller del projecte. Garanteixen la nostra independència. Aquest pes en els pressupostos no és casual, sinó una decisió conscient i part de l'ADN Directa.

També hem incorporat 29 sòcies a la cooperativa, de les quals cinc són entitats: Centre Autogestionari de Solidaritat en l'Àrea Llatina, Centre per la Defensa dels Drets Humans Irídia, Ateneu Llibertari del Berguedà, Novact i SOS Racisme. Pel 2018, doncs, tenim un ampli camí a recórrer per seguir afegint companyes de viatge a la nostra cooperativa. Esperem, enguany, donar-vos motius perquè feu el pas de subscriptores a sòcies.

Pel que fa al segon eix, un millor periodisme, l'any passat vam fer una aposta ferma pel paper. Ja fa uns quants números que tenim la nova maqueta, que ha millorat el disseny i la presentació dels reportatges. Hem repensat algunes seccions, mantenint l'essència de fer del periodisme d'investigació, les entrevistes en profunditat, les propostes transformadores, les veus dissidents i la cultura popular els elements centrals del nostre quinzenal.

Explicar aquí totes les temàtiques seria impossible. Ben aviat, abans de la pròxima Assemblea General prevista per al 10 de febrer, publicarem un recull de la feina de gestió i periodística del 2017.

Les pindoles | Dels drets bàsics

256%

és la diferència extrema del preu de l'aigua entre ciutats de l'Estat espanyol.

6,2%

de mitjana s'ha pujat el rebut de gas el gener de 2018. La llum, un 2,5%.

L'espina

SOTA EXCEPCIÓ PERMANENT

El nucli dur de l'aparell judicial espanyol esdevé, rere el revés polític, social i electoral del 21-D, el cervell de l'estratègia repressiva contra la demanda democràtica d'autodeterminació

David Fernández | @higiniaroig
Gemma Garcia | @gemma_g_fabrega

L' Estat espanyol, personificat en la figura de Felipe VI -qui ostenta el màxim poder dins l'exèrcit i càrrecs d'honor a la cúpula judicial-, no ha escatimat recursos policials ni administratius contra el dret a decidir. Seixanta processos penals oberts, amb 832 persones investigades, configuren una causa general que ha recorregut als tipus delictius de sedició i rebel·lió, penats amb fins a 30 anys de presó, i que ha reinterpretat els delictes d'odi a la voluntat del Ministeri espanyol de l'Interior. Magistrats completament afins al PP, encapçalats per Manuel Marchena des del Tribunal Suprem, defineixen i comanden ara el full de ruta autoritari de la raó d'Estat.

En retrospectiva, només una altra volta de cargol. Una més encara. Quan l'anomalia i l'excepció creixen, venen de lluny i s'aguditzen. De lluny: si primer va ser la sentència del Tribunal Constitucional (TC) de 2010 impulsada pel PP, que va retallar l'Estatut aprovat en referèndum, aviat va aparèixer la persistent Brigada Aranzadi. Fou rebatejada així pel periodista Enric Juliana, després d'una intervenció a Madrid el 20 de gener de 2014, de Miguel Herrero de Miñon. En un debat a la Casa de las Américas de la capital espanyola, un dels *set pares* de la Constitució espanyola de 1978 sostenia: "El problema de Catalunya és eminentment polític i no es resoldrà amb l'Aranzadi a la mà". Però la Brigada Aranzadi -el nucli dur de l'advocacia de l'Estat espanyol- va marcar el compàs: des de l'any 2010 més de 40 lleis aprovades al Parlament de Catalunya han estat recorregudes per l'executiu del PP davant el Tribunal Constitucional. Totes van ser suspeses immediatament per prerrogativa governamental- i una vintena han estat definitivament anul·lades.

Amb el pas del temps, davant la persistència i intensificació del reclam independentista i rere l'1-O i el 27-O, aquesta tardor s'ha arribat, per primer cop, a l'aplicació -amb un desplegament de mesures no previstes a la mateixa Constitució- de l'article 155. Efectes fulmi-

nants: destitució del govern, dissolució del Parlament, intervenció general de les institucions i convocatòria de noves eleccions. "Se han convocado elecciones para que gane el constitucionalismo", aclaria la ministra espanyola de Defensa, Dolores de Cospedal, el 5 de desembre. Fracassada també aquesta opció, amb la revalidació el passat 21-D de la majoria independentista parlamentària, la centralitat de l'estratègia repressiva de l'Estat espanyol pivota ara sobre el búnquer judicial del règim institucional nascut el 1978.

L'hemeroteca és prolífica. "Más dura será la caída", advertia el títol de la primera querrela presentada per la Fiscalia General el 31 d'octubre. El febrer de 2017, Juan Luis Cebrián ja anunciava el recurs al 155: "Entonces el debate ya no sería cuándo van a lograr la independencia, sino cuándo van a recuperar la autonomía". I el passat 28 de desembre, l'arquitecte i braç executor del 155, Roberto Bermúdez de Castro, reconeixia que el dispositiu d'intervenció es va començar a preparar i dissenyar el mes d'abril, discretament i amb la Delegació del Govern a Catalunya com a base d'operacions, en un petit equip integrat per tres persones. En la mateixa entrevista, el secretari d'Estat per a les Administracions Territorials i número 2 de la vicepresidenta, Soraya Sáenz de Santamaría, responsabilitzava directament els mitjans públics catalans de tot plegat: "Es culpa de la información que reciben de los medios públicos [...], lo de TV3 y Catalunya Ràdio es una vergüenza". Amb motiu de la Pasqua Militar celebrada el passat cap de setmana, la ministra Cospedal insistia: "El Ejército sigue estando preparado para cualquier eventualidad".

Del 155 al 155

Malgrat la derrota infligida el passat 21-D a l'estratègia ordida per l'Estat espanyol, el 155 ha continuat, aquests dies, amb les darreres escomeses. Intervinguda doblement la Generalitat -políticament des del 27 d'octubre i

Càrrega policial
l'1 d'octubre al
Servei Municipal
d'Ocupació Sant
Narcís de Girona
/ CARLES PALACIO

econòmicament des del 20 setembre-, l'habitual ronda de trucades i contactes per establir la data de la sessió constituent del Parlament de Catalunya la va realitzar, la setmana passada, la vicepresidenta de l'executiu espanyol, Saénz de Santamaría. Va fer-ho amb tots els grups polítics menys amb la CUP, i va fixar-la per al proper 17 de gener. En qualsevol dels casos, Ciutadans, PP i PSOE han avisat que el recurs a una nova aplicació del 155 continua plenament vigent. “No nos vuelvan a poner a prueba”, va advertir Mariano Rajoy el 29 de desembre. Ho havia dit també nou dies abans, en el decurs d'un sopar nadalenc amb el PP madrileny: “Ahora ya saben lo que pasa”.

És com si Giorgio Agamben truqués a la porta del Regne d'Espanya. El filòsof italià alerta, des de 2004, que l'excepció ha esdevingut una forma de govern i ha derivat en tecnologia del poder: saltar-se la llei, violentar-la, per aplicar-la. En termes similars s'ha expressat reiteradament la canadenc Naomi Klein a propòsit de les doctrines del xoc: aconseguir per vies excepcionals el que no són capaços d'aconseguir per vies democràtiques. El politòleg Jordi Muñoz destriava també l'opció escollida per l'Estat espanyol: “Entre la via canadenc i la via britànica, han escollit la via turca”. El dur discurs de Felipe VI el 3 d'octubre -“se han situado totalmente al margen del derecho y de la democracia [...], es responsabilidad de los legítimos poderes del Estado asegurar el orden constitucional”- concorda amb aquesta via, que té com a objectiu polític -en paraules de Saénz de Santamaría- “liquidar i escapar” l'independentisme. És a dir, la primera opció política de la societat catalana, que ha recollit un 47,5% dels sufragis. Fallides les urnes -amb el PP a mínims històrics com a darrera força política catalana-, és el torn de les ordres: judicials. “Els que no guanyen a les urnes pretenen imposar-ho des dels tribunals”, manifesta el jurista August Gil Matamala.

Aquest desplaçament de la fallida batalla politicoelectoral al camp judicial-repressiu ha fet que coincidís, per

cinquè any consecutiu, amb l'informe del Consell d'Europa sobre la manca d'independència judicial a l'Estat espanyol -vegeu peça- i l'incompliment reiterat de les recomanacions del GRECO, el grup d'estats contra la corrupció del mateix organisme continental. Sobre els qui desplegaran la gestió del major procés judicial polític des del final de la dictadura, recau fa anys un elevat biaix polititzat, una clara dependència governamental i una acreditada designació partitocràtica. Que el darrer president del Tribunal Constitucional fos Francisco Pérez de los Cobos, militant del Partit Popular, n'era la metàstasi. Aquella osca ha modulat la designació del seu substitut, el conservador González Rivas, que, com a membre de la Junta Electoral Central, va prohibir les concentracions del 15-M en la vigília de les eleccions municipals de 2011. El nomenament s'ha fet en detriment del magistrat Andrés Ollero, que sonava en totes les travesses, però disset anys com a diputat del PP van avortar-ho. Cal recordar que Diego Pérez de los Cobos -processat i absolt per tortures al País Basc-, germà de l'expresident del TC i general de la Guàrdia Civil, fou el màxim comandament de la violència policial de l'1-O.

El búnquer del règim: tot el poder per a Manuel Marchena

Avui, al capdavant del Consell General del Poder Judicial (CGPJ) hi és Carlos Lesmes, president del Tribunal Suprem que va fer carrera a l'ombra de l'aznaritat -entre 1996 i 2004, en serveis especials al Ministeri espanyol de Justícia com a director general de Relacions amb l'Administració de Justícia del PP. Lesmes, membre de la conservadora Asociación Profesional de la Magistratura (APM), ha estat un habitual -com a ponent o com a coordinador- d'alguns dels cursos de la Fundació FAES, dirigida per José María Aznar. Va signar la sentència que prohibia la legalització política de Sortu, tombada finalment pel Tribunal Constitucional. Tornant de deu anys d'il·legalització, la nova aposta de l'esquerra »

Malgrat la derrota infligida el passat 21-D a l'estratègia ordida per l'Estat espanyol, el 155 ha continuat

“Els que no guanyen a les urnes pretenen imposar-ho des dels tribunals”, manifesta el jurista August Gil Matamala

CÚPULA DEL PODER JUDICIAL

» abertzale -EH Bildu- es va convertir en la primera força política municipal basca el maig de 2011 i en la segona força política basca el passat 2016.

Però és Manuel Marchena, des de la presidència de la sala segona del Tribunal Suprem, qui constitueix avui el nucli dur del poder judicial a l'Estat espanyol. El magistrat va prosperar sota l'aznaritat i rere la batuta de l'ultraconservador Jesús Cardenal, a través de la Secretaria Tècnica de la Fiscalia General. Va arribar a presidir la sala segona el setembre de 2014, gràcies als vots del sector conservador i de la vocal proposada per CiU, Mercè Pigem. La vocal convergent va dimitir dos mesos després, en ser enxampada sortint de la frontera andorrana amb 9.500 euros en efectiu.

Marchena també està rere el nomenament del desaparegut José Manuel Maza com a fiscal general. Tots dos provenen de la mateixa instància -sala segona- i, alhora, van sortir esquitxats del cas de la Schola Iuris, una empresa propietat dels socis del comissari Villarejo, cervell de l'Operació Catalunya, on havien impartit docència. Més rellevància política tenen, en el marc de la trama corrupta del cas Lezo, les converses enregistrades entre Ignacio González i Eduardo Zaplana. Allà, constataren que Moix seria el nou fiscal anticorrupció -"un tío serio y bueno"- i que Marchena era també "de los buenos". Moix va ser efectivament nomenat per Maza i també venia apadrinat per Marchena, però va haver de dimitir quan *InfoLibre* va fer públic que disposava d'una societat deslocalitzada a Panamà, Duchesse Financial Overseas, de la qual era titular al 25%. Per aquests fets, Maza va ser reprovat pel Congrés el març de 2017.

Paradoxalment, Marchena és conegut a Catalunya per ser el ponent de la sentència que va anul·lar l'absolució, decretada per l'Audiència Nacional espanyola, contra els joves indignats que protestaven en l'anomenat "setge al Parlament". En aquell procediment, qui havia recorregut al tribunal especial de l'Audiència Nacional espanyola emprant el tipus penal de sedició fou la Generalitat i Parlament de Catalunya, que n'exercien l'acusació, mentre CiU parlaven públicament d'intent de "cop d'Estat". També va exercir l'acusació la ultradetana Manos Limpias. Avui, els vuit condemnats a tres anys de presó per un delictes contra les institucions de l'Estat encara estan a l'espera d'una resolució definitiva.

Més recentment, i directament vinculades al procés sobiranista, són dues altres decisions del magistrat. Fou el ponent de la sentència que va condemnar Francesc Homs a tretze mesos d'inhabilitació pels preparatius del 9-N. I també és de Marchena la rúbrica que signava la interlocutòria que arxivava la querrela per violació de secrets, prevaricació i malversació -"al no existir indicis de que hubieran cometido tales delitos"- contra l'exministre espanyol de l'Interior Jorge Fernández Díaz i l'exdirector de l'Oficina Antifrau, Daniel de Alfonso, arran de les converses enregistrades l'any 2015 al despatx del ministre i on es conspirava contra els líders dels principals partits sobiranistes.

Ara, i en relació amb la causa oberta per sedició al Tribunal Suprem, Manuel Marchena ha estat especialment cautelós amb la redacció, del qual era ponent, de la interlocutòria d'admissió de la querrela per sedició presentada pel fiscal Maza. Marchena vol garantir-se, evitant qualsevol contaminació processal que ho impedeixi, que formarà part de la sala que jutjarà i condemnarà els processats. És pública la pretensió del magistrat Pablo Llanera de tancar la instrucció abans de l'estiu, tot i que en una entrevista el 2012 manifestava: "La qüestió de la identitat catalana i de la integritat de l'Estat espanyol no té cap resposta judicial, sinó política".

La celeritat forma part de l'excepció, a la recerca d'una ràpida inhabilitació, primer preventiva, i, de seguida, definitiva. La preventiva, perquè un cop es confirmi la interlocutòria de processament, previsiblement abans de l'estiu, la suspensió ja afectarà directament els càrrecs electes processats. La definitiva quan surti la sentència, atès que jutjant-se al Suprem no hi haurà segona instància judicial on recórrer. La inhabilita- »

TRIBUNAL SUPREM

El tribunal d'última instància ha decidit mantenir en presó preventiva el vicepresident de la Generalitat, Oriol Junqueras. Des del novembre, el Suprem es fa càrrec de les causes que l'Audiència Nacional espanyola tenia obertes contra els membres del govern català i els presidents d'Òmnium i l'ANC. Els magistrats que l'integren són nomenats pel Consell General del Poder Judicial (CGPJ), escollit per Congrés i Senat i, per tant, reflex de la composició política. El president Carlos Lesmes, va interrompre la seva carrera judicial per exercir diversos càrrecs al Ministeri de Justícia amb el Govern d'Aznar.

MANUEL MARCHENA

Nomenat jutge a proposta de l'exministre de Justícia, Alberto Ruiz Gallardón, dos anys més tard, es va convertir en president de la sala penal que ara concentra les causes per rebel·lió i sedició. Durant una temporada, Marchena va ser la mà dreta de Jesús Cardenal, el fiscal general designat per Aznar, i ja al Suprem va condemnar l'expresident del Parlament basc Juan María Atutxa.

TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

L'interpret suprem de la Constitució espanyola ha jugat un paper clau en l'embat contra al procés polític català. Des del 2015, la dotzena de membres que l'integren -escollits pel Congrés, el Senat, el Govern espanyol i el CGPJ-, han anul·lat i suspès nombroses resolucions aprovades pel Parlament de Catalunya. Alhora, ha decidit sobre més d'una quarantena de lleis catalanes -moltes de caràcter social-, algunes anul·lades totalment o parcial, i altres suspeses cautelament. Així mateix, ha denunciat en quatre ocasions la presidenta del Parlament Carme Forcadell per desobeir les seves resolucions.

FRANCISCO PÉREZ DE LOS COBOS

Fins al març de 2017 va ser el president del Tribunal Constitucional. El seu pare va arribar a ser candidat al Congrés espanyol per Fuerza Nueva i el seu germà, tinent coronel de la Guàrdia Civil -al capdavant de l'operatiu de l'1-O i ara dels Mossos-, va estar imputat per tortures a Kepa Urrea. Entre el 2008 i el 2013 va ser militant del PP.

AUDIÈNCIA NACIONAL ESPANYOLA

Hereva del Tribunal d'Ordre Públic franquista (TOP), és l'únic tribunal que incompleix el principi del jutge ordinari. La seva especialitat és l'àmbit penal i, concretament, la persecució dels delictes de "terrorisme". De fet, tots els seus jutges d'instrucció han escoltat joves del País Basc relatant tortures, però pràcticament mai no ho han investigat. En la darrera etapa, s'ha centrat en el procés polític català en declarar-se competent per investigar la sedició malgrat ser un delictes contra l'ordre públic. Un expolicia franquista, Isamel Moreno, va instruir casos com el del regidor de Vic Joan Coma.

CARMEN LAMELA

La magistrada del jutjat d'instrucció número 3 va decretar presó incondicional sense fiança per als Jordis, Junqueras i set membres del Govern. Poc abans, va ser condecorada pel ministre Zoido amb la medalla al mèrit policial, i l'any anterior, per la Guàrdia Civil.

FISCALIA GENERAL DE L'ESTAT

Té com a missió "promoure l'acció de la justícia en defensa de la legalitat, dels drets dels ciutadans i de l'interès públic", però s'ha convertit en el pilot de l'atac penal contra el procés català. Va començar el 2014 amb la querrela per la consulta del 9-N i va continuar amb la convocatòria del referèndum, els Jordis, el major Trapero, la Mesa del Parlament i el Govern. La Generalitat es va querellar contra la fiscalia per prevaricació i usurpació de funcions i per vulnerar drets civils.

JOSÉ MANUEL MAZA

Mort recentment, va ser fiscal general un any, a proposta del Govern espanyol. Ha protagonitzat les querrelles del procés amb peticions de presó preventiva. També ha estat el primer fiscal reprovat en democràcia -excepte pel PP- en relació amb el cas Lezo.

MINISTERI DE L'INTERIOR

Va defensar l'actuació policial de l'1-O i va acusar les votants d'exercir la violència. Alhora, al seu web va posar a disposició de la ciutadania un apartat per denunciar catalans i catalanes per "delictes d'odi". No ha ordenat investigar més d'un miler de persones ferides el dia del referèndum, però, en canvi, sí el menú de Nadal de la policia destinada a Catalunya. En aplicació de l'article 155, el Ministeri espanyol va prendre el control dels Mossos d'Esquadra.

JUAN IGNACIO ZOIDO ÁLVAREZ

Actual ministre d'Interior, es va afiliar al PP el 2014. Quan era alcalde de Sevilla, va canviar el nom del carrer Pilar Bardem per dedicar-lo a la Virgen de las Mercedes. També va encarregar un retrat de Felip VI, que va costar 16.500 euros. Després de la vaga del 3 d'octubre, va advertir que els talls de les vies eren "sabotatge" amb mètodes "violents" i que no sortirien "gratis".

TRIBUNAL DE COMPTES

És l'òrgan encarregat de la fiscalització externa de l'activitat economicofinancera del sector públic i els seus membres són designats pel Congrés i el Senat espanyols. Arran d'una denúncia de Societat Civil Catalana i l'associació Abogados Catalanes por la Constitución, a la qual es va sumar la Fiscalia, el Tribunal va acabar reclamant 5,2 milions d'euros a Artur Mas, Irene Rigau, Joana Ortega i Francesc Homs per la consulta del 9-N.

MARGARITA MARISCAL DE GANTE

Abans de formar part del Tribunal de Comptes va ser ministra de Justícia amb el govern d'Aznar. Ara porta el cas del 9-N. És filla de Jaime Mariscal de Gante, policia i posteriorment jutge del TOP durant el franquisme. El 1981, el seu pare va convocar -amb altres jutges i fiscals- un homenatge a Adolfo de Miguel, defensor d'alguns acusats pel 23-F.

CONSELL D'ESTAT

És un òrgan suprem amb funcions exclusivament consultives i ha de vetllar pel respecte de la Constitució espanyola i de l'ordenament jurídic. El 2014, va avalar la impugnació del 9-N i, més tard, va emetre nous informes avalant els recursos del Govern espanyol: contra la Llei de transitorietat, la Llei del referèndum, el decret de normes complementàries per a la seva celebració, la convocatòria i la designació d'una Sindicatura Electoral catalana.

JOSÉ MANUEL ROMAY BECCARÍA

Vinculat a l'Opus Dei, es va afiliar al PP quan encara era Alianza Popular. Va ser secretari general de Sanitat durant el franquisme, entre altres càrrecs. En democràcia, a més de vicepresident de Xunta de Galícia, va ser conseller de Sanitat amb Fraga Iribarne i ministre amb Aznar. També va assumir la tresoreria del PP el 2010, després de l'esclat del cas Bárcenas.

JUNTA ELECTORAL CENTRAL

L'òrgan que supervisa els processos electorals ha estat protagonista dels comicis del 21-D. A instància del PP i de Ciutadans, va prohibir il·luminar els edificis i les fonts de Barcelona de groc, l'ús de "Govern a l'exili", "consellers exiliats" o "president Puigdemont" a Catalunya Ràdio i TV3, així com les pancartes per la llibertat dels presos polítics als edificis municipals. A més, a petició del PSC, va prohibir els llaços grocs als membres de les meses electorals.

SEGUNDO MENÉNDEZ PÉREZ

El magistrat del Tribunal Suprem va ser escollit president de la Junta Electoral al novembre. Com a jutge va ser ponent de la resolució que confirmava la sentència de 2004, on s'obligava la Generalitat a consultar la llengua habitual de l'alumnat en la preinscripció a l'escola i tenir-la en compte.

» ció preventiva es farà en aplicació de l'article 384 de la Llei d'enjudiciament criminal, que equipara rebels i terroristes des del maig de 1988. Aquell article es va incorporar a la llei processal ara fa 30 anys i és l'anomenat "article Yoldi", legislat *ad hoc* arran de la designació de Juan Carlos Yoldi, diputat electe i pres polític basc, com a candidat a lehendakari per Herri Batasuna.

Un cercle ideològic, endogàmic i conservador

El nomenament de Maza el 2016 no ha estat, però, l'únic d'una terna que integra una mateixa esfera de poder, que es nodreix de la sala segona -la sala penal- del Suprem. El nou fiscal general, de designació governativa, que substitueix Maza rere la seva mort sobtada a l'Argentina, és Julián Sánchez Melgar, membre de la mateixa sala, que fou nomenat l'any 2000, també amb els vots conservadors. Magistrat de control del CNI i clarament afí al PP, fou l'artífex de la doctrina Parot -una mena de cadena perpètua encoberta que allargava la condemna fins als 30 anys efectius-, que fou tombada pel Tribunal Europeu de Drets Humans. Amb el fiscal Maza van compartir durant anys la coordinació editorial de *Práctica penal* -de l'editorial Sepin.

En l'interludi d'abans del nomenament de Melgar, prengué el càrrec provisionalment el tinent fiscal Luis Navajas, braç dret de Maza en les querelles contra el sobiranisme. D'ell és el conegut com "Informe Navajas" de 1989, un memoràndum que va néixer malèit i que un altre fiscal general, Javier Moscoso, va tancar en un calaix amb pany i forrellat: en aquell informe es vinculava el tràfic de drogues, la prostitució i el contraban al País Basc amb la lluita contra ETA i el "focus de corrupció" -en paraules del general Pedro Catalán- en el qual s'havia convertit la caserna d'Intxaurrondo.

També arran dels casos que van inhabilitar el jutge Garzón -Marchena era jutge ponent-, diversos juristes van adreçar-se a l'aleshores president del CGPJ Carlos Dívar -que va haver de dimitir, posteriorment, per les fastuoses despeses personals i viatges de luxe a càrrec de la institució- exposant que nombroses membres de la sala segona del Suprem desenvolupaven "activitats professionals patrocinades per fundacions com la FAES o despatxos d'advocats que, en alguns casos, són defensors dels principals imputats en el cas Gürtel". Els noms que sortien en aquella denúncia eren, precisament i entre d'altres, els de Manuel Marchena, Julián Sánchez Melgar i José Manuel Maza.

També en ple escàndol per la caixa B del PP, el 16 d'octubre de 2014 Manuel Marchena dinava en un reservat amb l'exministre espanyol Ángel Acebes, poc abans que fos imputat pel jutge Ruz; una ampolla màgnum de vi francès Petrus de 2.000 euros i dos quilos d'angules eren alguns detalls de la taula dels comensals. No és l'únic vincle de Marchena amb els exministres d'Aznar: el magistrat forma part del jurat del guardó La Ley, que atorga la Fundación Wolters Kluwer. La fundació tenia com a president del consell espanyol a l'exministre de Justícia del PP José María Michavilla, que fins al 2015 controlava el 37% de la societat a través de Professional Business School.

La tríada de la persecució

Tot i que avui el trencaclosques jurídic contra l'1-O es troba dispersat en quatre instàncies judicials -TSJC, Jutjat 13 de Barcelona, Audiència Nacional espanyola i Tribunal Suprem-, les anomalies han estat detectades des del començament: la primera, i potser la més rellevant, és que l'Audiència Nacional espanyola no és legalment competent per jutjar els delictes de sedició i rebel·lió. Per fer-ho, la jutgessa Teresa Lamela va retrocedir per interpretar-ho basant-se en el que preveu el caduc Codi Penal de 1973. La resta de mesures excepcionals -equiparació de la protesta pacífica amb violència, ordres de presó preventiva, requeriments ideològics de lleialtat constitucional, monitorització de renunciés polítiques, reinterpretació dels delictes d'odi- són prou conegudes. Per Gil Matamala, coneixedor del Tribunal

Vulneració de drets documentada

Diversos informes ja aborden i avaluen l'impacte d'una excepcionalitat múltiple. El primer -"Violació de Drets Civils i Polítics. Catalunya. Setembre i octubre de 2017"- fou l'elaborat per la campanya Som Defensores, coordinat entre d'altres pel Centre Irdia, i on es constata el recurs a mètodes extralegals i abusius emprats pel Govern espanyol. Al seu torn, l'informe del Grup de Periodistes Ramon Barnils acredita fins a 110 casos de repressió a la llibertat d'informació en els darrers mesos, i el periodista especialitzat Jordi Borràs ha compilat fins a 139 casos de violència espanyolista durant la tardor de 2017. Les investigacions obertes pel

Síndic de Greuges en relació amb els fets de l'1-O (1.066 persones ferides segons el Departament de Salut) han clos anunciant que les "afectacions de drets fonamentals i de llibertats públiques podrien acabar al Tribunal Europeu de Drets Humans". A més, el web impulsat per Servidors Públics inventaria al detall els efectes i danys de l'aplicació del 155. Especial menció requereix l'informe "El Minotaure del 78" -coordinat per Benet Salellas i Mireia Vehí a iniciativa de diverses alcaldies alternatives-, que conforma una detallada compilació de l'excepció política, jurídica i policial imposada a Catalunya.

En ple escàndol per la caixa B del PP, Manuel Marchena dinava en un reservat amb l'exministre Ángel Acebes

Per a l'advocat penalista Iñigo Iruin és una dinàmica on "l'Estat segueix existint mentre el dret desapareix"

d'Ordre Públic en dictadura i de l'Audiència Nacional espanyola en democràcia, "no calen ordres directes, els jutges ja tenen incorporats els valors de l'Estat. Hi ha una ideologia i un nacionalisme d'Estat empeltada en la judicatura; la cohesió del sistema judicial va en perfecta consonància amb el poder polític quan és profundament de dretes i reaccionari, com l'actual".

En qualsevol cas, Tribunal Suprem, Fiscalia General i les unitats d'intel·ligència de la Guàrdia Civil que operen com a policia judicial constitueixen avui el triangle de la instrucció que gestionarà l'excepció. El primer vèrtex del tríode depèn directament de Manuel Marchena; el segon, de l'executiu a través del Ministeri espanyol de Justícia, i el tercer, orgànicament del Ministeri espanyol de Defensa però funcionalment del Ministeri espanyol de l'Interior. Per a l'advocat penalista Iñigo Iruin és una dinàmica on "l'Estat segueix existint mentre el dret desapareix".

Amb totes les diferències, significativament l'absència de violències, el patró de conducta és similar a l'aplicat al País Basc en el cicle 1998-2010. Aleshores -amb la violència d'ETA com a rerefons- ja es cridava "A por ellos" i la consigna va ser "tot és ETA". L'advocat Iñigo Iruin, novament, recorda aquella dinàmica: "Allò va ser una tesi politicopolicial, a la qual el jutge Garzón va posar un *trajo* jurídic farcit d'excepcionalitat, l'Audiència

Nacional la va treure a passejar 'bajo palio' i el Suprem la va santificar". Per Iruin, l'operativa avui és la mateixa en la qüestió catalana: "Davant una situació d'estat de necessitat, el TS pretén elaborar un dret positiu de crisi on omplirà algunes 'llacunes' del dret penal per afrontar la situació; l'excepció es construeix sobre un buit legal".

Antecedents de fet: el procés és el càstig

En el marc del dret penal polític d'excepció, les paraules de la vicepresidenta Sáenz de Santamaría vantant-se d'haver liquidat l'independentisme recorden directament les proferides per José María Aznar arran del tancament d'*Egin* el juliol de 1998. Des de Turquia, traient pit, afirmava: "Creían que no nos atreveríamos?". La pulsio política de les decisions judicials restava despullada. Del cicle d'excepció al País Basc -cinc mitjans de comunicació clausurats, deu organitzacions il·legalitzades i proscripció de tots els organismes populars- queda la frase, proferida pel fiscal general Conde-Pumpido arran de la il·legalització de les candidatures municipals d'ANV: "Nos hemos pasado pero ha colado". En la vista que atenia la petició de llibertat d'Oriol Junqueras, el passat dia 4, el fiscal Javier Zaragoza va afirmar: "Els resultats del 21-D són poc encoratjadors".

Queda també la constatació d'un dret d'emergència que respon a la urgència del moment, malgrat que anys

després constin revessos jurídics. El cas dels mitjans populars bascos és significatiu: *Egin* fou tancat el 1998; *Ardi Beltza*, el 2001, i *Egunkaria*, el 2003. El 2009, el TS qualificava el tancament d'*Egin* d'il·lícit, *Ardi Beltza* mai va tenir cap judici i la sentència del cas *Egunkaria*, l'any 2010, cloïa que la clausura del diari havia estat "inconstitucional". Amb tot, contra l'autoritarisme de l'Estat espanyol, cal recordar que l'endemà del tancament d'*Egin* va néixer *Euskadi Información* i, després, *Gara*; que *Kale Gorria* va agafar el relleu d'*Ardi Beltza*, i que el tancament d'*Egunkaria* va fer néixer *Berria*.

D'aquell llarg cicle repressiu al País Basc, cal recordar que el darrer empresonat -Joxean Etxebarria- va abandonar la presó el passat 4 de gener després de complir dotze anys de condemna, com a conseqüència del macrojudici del sumari 18/98, que va durar setze mesos i va condemnar 38 persones. Aleshores, el 2007, observadores internacionals ja alertaven que "més que un judici sense proves es tractava d'un judici sense delictes". Especial rellevància pren una de les peces d'aquell sumari -la relativa als promotors de la desobediència civil pacífica i no-violenta des de la Fundació Joxemi Zumalabe. El maig de 2009, el TS va dictaminar l'absolució de vuit condemnats a deu anys de presó, en una sentència final -"posible vulneración del derecho a la presunción de inocencia"- on encara es pot llegir: "La desobediència »

En la declaració d'Oriol Junqueras, el fiscal Zaragoza va afirmar: "Els resultats del 21-D són poc encoratjadors"

Com ara, la peça Joxemi Zumalabe, del sumari 18/98, perseguia la desobediència civil pacífica i no-violenta

Consell de Ministres extraordinari convocat per Mariano Rajoy / POOL MON-CLOA (CESAR P. SENDRA)

155: una aplicació més enllà de la llei

Quaranta anys després, Manuel Fraga Iribarne ha guanyat el debat jurídic que va perdre en el debat constitucional de 1978. El pare fundador del PP pretenia que l'article 155 fos un dret d'intervenció pràcticament absolut, però la redacció definitiva va rebutjar la seva esmena i el va limitar a la capacitat per obligar una comunitat autònoma a complir la llei vigent. El 155, mai desplegat jurídicament, no preveu cap de les mesures adoptades per Rajoy. El magistrat emèrit del Tribunal Suprem, José Antonio Martín Pallín, ja ho anunciava abans de la seva aplicació: "Les decisions que s'adoptin poden resultar paradoxalment inconstitucionals, [...] la destitució del president de la Generalitat xoca frontalment amb les facultats que li corresponen en exclusiva al Parlament, [...] retallar l'autonomia i la sobirania d'un parlament és una qüestió que afecta els més elementals principis d'una democràcia". El passat 1 de desembre, en un acte celebrat al Col·legi d'Advocats de Barcelona, la Comissió de Defensa del mateix col·legi i el Col·lectiu Praga ja van alertar de la inconstitucionalitat i la severa vulneració de drets fonamentals en l'aplicació del 155. En forma -requeriments previs i aprovació al Senat, amb contingut inconcret i genèric, en contra del que preveu l'article- i en fons: el 155 "no permet substituir les autoritats catalanes ni desaperar-les" i "vulnera els principis jurídics de concreció, de necessitat i idoneïtat i de proporcionalitat". Segons aquestes veus del dret, el 155 no habilita a destituir discrecionalment el Govern, dissoldre el Parlament de Catalunya, destituir càrrecs i convocar noves eleccions. El primer recurs al Tribunal Constitucional (TC) presentat per la mateixa Generalitat va ser inadmès, per unanimitat, per "prematuro". El dimarts 9 de gener el Parlament va presentar el seu. El TC ha de resoldre aviat l'admissió del que va presentar el grup parlamentari Unidos Podemos.

Estat espanyol, a la cua en independència judicial

» civil puede ser concebida como un método legítimo de disidencia frente al Estado, debiendo ser admitida tal forma de pensamiento e ideología en el seno de una sociedad democrática”. Un dels condemnats, Sabino Ormazabal, rememora els fets: “Em van detenir el 2000 i em van absoldre el 2009; des d’una altra perspectiva vital, la sentència sí que va durar deu anys”.

Triple excepcionalitat

“Que no cunda el pánico”, editorialitzava *El País* dos dies després del 21-D. Doctrina d’Estat, el guió de la condemna és escrit i la maquinària d’una triple excepcionalitat continua engreixada: la política -155-, l’econòmica -via Montoro, retorçant la interpretació de la llei d’estabilitat pressupostària, i via reforma del 135 des de 2010- i la jurídica -via Marchena. L’excepció, però, ve de lluny. Pel constitucionalista Pérez Royo, el cop d’estat es va consumir l’any 2010, amb la sentència que retallava l’Estatut de Catalunya aprovat en referèndum: “La sentència del Tribunal Constitucional contra l’Estatut fou formalment una sentència, però materialment un cop d’Estat. [...] L’Estatut de Catalunya no és l’Estatut de Catalunya. És l’Estatut del PP per a Catalunya, l’Estatut que el PP a través del Tribunal Constitucional va aconseguir imposar a Catalunya contra la manifestació de voluntat expressament formulada pel Parlament i pactada amb les Corts Generals i contra la manifestació de voluntat del cos electoral de Catalunya expressada en referèndum”. El mateix Pérez Royo, en un article a *ElDiario.es*, ha qualificat d’“esperpèntic” la interlocutòria que confirma la presó -per unanimitat- d’Oriol Junqueras i que inverteix els responsables de la violència de l’1-O: “No va haver-hi ‘alçament violento’ per part del Govern, però sí ‘contra-alçament violento’ per part del Gobierno de la Nación. En la provocació d’aquest contra-alçament està la justificació del delict de rebel·lió. [...] La Generalitat és la responsable de la violència exercida per l’Estat contra els seus ciutadans. Aquesta és la violència que converteix Oriol Junqueras en reu del delict de rebel·lió. Això no pot acabar bé mai”. Paradoxes mentre el ministre espanyol d’exters, Alfonso Dastis, nega aquesta violència arreu del món, el Suprem la constata i la imputa al sobiranisme.

El polític Jaume Pastor, editor de la revista *Viento Sur*, afirma que “l’aplicació del ‘dret penal de l’enemic’ a Catalunya no és res més que una de les formes que està adoptant el procés de desdemocratització accelerada de règims formalment democràtics que s’està imposant des de l’inici de la Gran Recessió el 2008”. La filòsofa Marina Garcés ha escrit recentment: “La posada en marxa del 155, que ha portat a aquestes eleccions forçoses, és una expressió clara d’aquesta manera d’exercir el poder, que consisteix a decretar crisis de

Un toc d’atenció rere l’altre del Consell d’Europa a l’Estat espanyol. I, pràcticament, cas omís de l’Estat espanyol. Segons les dades publicades recentment pel Grup d’Estats contra la Corrupció (GRECO), tan sols ha implementat, parcialment, set de cada onze recomanacions sobre independència judicial i prevenció de la corrupció. A les crítiques també s’hi suma l’organització Transparència Internacional (TI), que assenyalava en els seus informes que cal despolititzar els òrgans judicials.

No n’hi ha per menys. L’Estat espanyol se situa en el quart lloc per la cua del rànquing en independència judicial de la Unió Europea, només per davant de Bulgària, Croàcia i Eslovàquia. La posició ha empitjorat dues posicions respecte a l’informe anual sobre la qualitat judicial a Europa de 2016.

Només el 30% de la població espanyola considera que la independència judicial és bona o molt bona. I pràcticament el 50% ho atribueix a “interferències polítiques”, mentre que un percentatge similar ho fa als interessos econòmics. Per revertir la situació, el Consell d’Europa ha instat -en diverses ocasions- l’Estat a reforçar la independència del Consell General del Poder Judicial (CGPJ), l’avaluació d’alts funcionaris judicials o a millorar la transparència entre el fiscal general i el Govern, entre d’altres. Respecte al CGPJ, la institució ja va demanar que almenys la meitat dels vocals que l’integren siguin escollits directament per jutges, en sintonia amb el Consell Consultiu de Jutges Europeus, que considera que les autoritats polítiques no han d’intervenir en la selecció.

Mentre Alfonso Dastis nega la violència de l’1-O arreu del món, el Suprem la constata i la imputa al sobiranisme

les quals no podem sortir. Però és molt més que això, perquè del que es tracta és de monopolitzar la decisió impedit la solució. Mentre estiguem en crisi, el poder té l’última paraula”. Mentrestant, des del passat 12 de novembre, la raó d’Estat ha decretat secret d’Estat la violència policial de l’u d’octubre, la major violència institucional produïda des de la transició. Sota tutela judicial i novament sota excepció permanent, Manolo Vázquez Montalbán faria retrunyir Brecht: “Alguns jutges són realment incorruptibles; res ni ningú pot obligar-los a fer justícia”. ●

CAPGIREN LA LEGISLACIÓ DE DELICTES D'ODI PER PERSEGUIR **LA LLIBERTAT D'EXPRESSIÓ**

Professorat, càrrecs electes i membres de la societat civil són acusades d'incitació a l'odi per fomentar el debat sobre l'1 d'octubre o criticar l'operatiu policial que va deixar 1.066 persones ferides

Les regidores de la CUP Marta Llorens i Oriol Ciurana, acusades d'incitar a l'odi / PEP MEDINA

David Bou | @dvdbou

Dençà de la celebració del referèndum d'autodeterminació de Catalunya el passat 1 d'octubre, diverses persones estan sent investigades i citades a declarar pels tribunals de l'Estat espanyol acusades d'incitació a l'odi. Els casos més sonats han estat els de dotze docents de l'institut El Palau de Sant Andreu de la Barca per uns comentaris sobre les càrregues policials de l'1 d'octubre que haurien violentat alumnes del centre -fills de guàrdies civils-, vuit professores de tres centres educatius de la Seu d'Urgell per haver debatut sobre l'1-O a les aules, l'alcalde i sis regidores de Reus -dos edils de la CUP detingudes per no anar voluntàriament a declarar- per haver signat un manifest per rebutjar la violència policial i quatre bombers i dos veïns del mateix municipi per haver participat en concentracions davant la comissaria de la Policia Nacional espanyola i l'hotel on s'allotjaven diversos agents.

La inclusió dels delictes d'odi a la legislació espanyola va ser el resultat d'una

llarga lluita d'entitats, juristes i defensores de drets humans per aconseguir una especial protecció per minories i col·lectius vulnerables de la nostra societat. Els conceptes originaris brollen de la normativa internacional contra la discriminació i la

Dotze docents de Sant Andreu de la Barca i vuit de la Seu d'Urgell han hagut de declarar en seu judicial

L'alcalde i sis regidores de Reus també han patit la imputació; dos d'elles, de la CUP, van ser detingudes

intolerància, i les aportacions de les Nacions Unides, el Consell d'Europa, la Unió Europea i l'Organització per la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) són les més rellevants i les que han guiat la inclusió d'aquesta matèria a l'ordenament jurídic dels estats. L'OSCE va definir l'any 2003 els crims d'odi com "tota infracció penal -incloses les infraccions contra les persones i la propietat-, quan la víctima, el lloc o l'objecte de la infracció són seleccionats a causa de la seva connexió, relació, afiliació, suport o pertinença real o suposada a un grup que pugui estar basat en la raça, l'origen nacional o ètnic, l'idioma, el color, la religió, l'edat, la minusvalidesa física o mental, l'orientació sexual o altres factors similars, siguin reals o suposats".

L'Estat espanyol va incorporar al Codi Penal l'agreujant d'odi l'any 1995. L'article 22.4 no és un tipus penal determinat, sinó que es pot aplicar a qualsevol delicte si la motivació per dur-lo a terme ha estat discriminatòria. En canvi, l'altre article per abordar aquesta problemàtica és el 510, i penalitza -fins i tot amb penes de presó- el discurs i la incitació a l'odi. Tots dos van ser modificats durant la darrera reforma del Codi Penal duta a terme l'any 2015, i des d'aleshores les fiscalies especialitzades els han començat a aplicar en processos que inverteixen la seva missió originària, com el cas -pendent de sentència- en el qual es demana onze anys de presó amb agreujant d'odi ideològic contra sis antifeixistes acusades d'agredir un grup de neonazis el 12 d'octubre de 2013 al barri de Sants de Barcelona.

Segons l'advocada penalista Laia Serra, especialista en matèria de delictes d'odi, "intercedir en la llibertat d'expressió via

dret penal només és justificat si es vulnen drets fonamentals", motiu pel qual assegura que "interpretar delictes d'odi de forma que no sigui per protegir minories està injustificat". En aquesta línia, la jurista considera que l'Estat espanyol

L'origen del delicte d'odi prové d'un marc internacional contra la discriminació i la intolerància

"És una instrumentalització interessada arran d'un context polític concret", assenyala Laia Serra

confon el discurs d'odi amb altres tipus penals com injúries a la corona o enaltiment del terrorisme en una "instrumentalització interessada arran d'un context polític concret". Serra afirma que "la crítica a l'actuació policial és legítima i forma part del debat democràtic. No es critica el fet de ser policies o espanyols, sinó l'actuació repressiva". Per aquest motiu pensa que, en el cas que aquests processos acabessin en condemna, els tribunals europeus ho esmenarien i està convençuda que l'ús que se n'ha fet els darrers mesos en el marc del procés independentista respon a la voluntat de fer "un escarni, ja que l'acusació per delictes d'odi té una forta càrrega moral que s'utilitza per assenyalar i vilipendiar els acusats". ●

Donant un cop d'ull a la història recent de l'acció contra la violència masclista, l'advocada Marisa Fernández, membre de Dones Juristes, cita un punt d'inflexió: desembre de 1997. Fa just vint anys, el feminicidi d'Ana Orantes contribuïa a restar domesticitat a la violència de gènere i a fer-li espai al pla d'atenció pública. Si bé Fernández, una de les redactores de la llei catalana contra les violències masclistes, valora les eines construïdes des de llavors, alerta que són minoria els procediments judicials reparadors per a les dones. Segons observa la lletrada, les creences que van dur a menystenir les denúncies d'Orantes encara sovintegen als jutjats, i no són altres que les recurrents en mitjans i carrers. Casos com l'assassinat de Diana Quer evidencien com, davant agressions sexuals i feminicidis, des d'un primer moment el judici mediàtic responsabilitza les víctimes per, bàsicament, ser dones.

Respecte al moment en què neix Dones Juristes, fa prop de 30 anys, comptem amb moltes més eines legislatives per respondre a la violència masclista. Podem considerar que ens empara un marc legal feminista? Hi falten peces?

L'Estat espanyol i Catalunya estan legislativament més avançats que bona part dels països europeus, el problema és que les lleis no s'apliquen. Quan la Llei orgànica de mesures de protecció integral contra la violència de gènere diu que "crearem unitats de valoració integral de la violència", per tractar el risc familiar, i, a la pràctica, ens trobem que les poques que s'han creat el que miren i tracten és la credibilitat de la dona que ha arribat a denunciar la situació de violència, el sistema es deforma. Una realitat tan arrelada com la desigualtat de gènere i la violència masclista, que no deixa de ser la discriminació més gran cap a les dones, es pot resoldre amb lleis? No. És clar que són necessàries, però se sobredimensiona l'efecte de les lleis. Ens cal organitzar un altre marc de polítiques i de conscienciació social. La millor manera de fer política contra la violència masclista és dedicar-hi diners. Ara són un 24% menys que el 2010. Tenim eines i cal pressupost per implementar-les. No podem pensar que les lleis ho arreglaran perquè, al cap i a la fi, les interpreten i apliquen persones amb una ideologia molt determinada, que, segurament, reflecteix la socialment dominant.

Arran del desenvolupament de diversos casos vinculats a expressions diverses de violència masclista, Dones Juristes heu denunciat públicament que el

sistema judicial és patriarcal. En quines maneres de fer podríem veure que és així?

Ho veiem en la malfiança cap a les paraules de les dones. La primera percepció judicial cap a la dona és la d'un ésser pervers que vol perjudicar l'home. No m'agrada parlar de casos concrets perquè el que es mediatitza és només la punta de l'iceberg, però el judici pel cas de "la Manada" n'ha estat una mostra. També el cas de Juana Rivas. Al despatx cada dia en veiem un munt, de Juana Rivas, perquè la llei no s'aplica. El Conveni d'Istanbul diu que les denúncies pots presentar-les en qualsevol país europeu i ella ho va fer, però no la van admetre a tràmit. El que és *de lege ferenda*, el que és desitjable que d'entrada estigui escrit en una norma, a la pràctica es perverteix. Les resistències són tan enormes, encara! Ni les persones titulars dels jutjats de violència sobre la dona no apliquen perspectiva de gènere, a pesar que es dediquen exclusivament a casos de violència de gènere, en les relacions de parella o exparella, que és l'única forma de violència masclista regulada per la llei integral estatal.

Es pot interpretar que jutjar amb perspectiva de gènere és alterar la neutralitat de la justícia?

Quan la perspectiva de la justícia és masculina, patriarcal, ningú diu que s'altera res. La justícia té l'home com a model sobre el qual pivota la normativa, la interpretació i l'aplicació de les lleis. Jutjar amb perspectiva de gènere és jutjar sense excloure la meitat de la humanitat. Ara bé, si socialment no estan mal vistes algunes violències cap a les dones, com les que tenen lloc a les xarxes socials, és gairebé impossible que,

Marisa Fernández, advocada

“La primera percepció judicial cap a la dona és la d’un ésser pervers”

Text: Meritxell Rigol | @TxellRigol

Fotografia: Miguel López Mallach | @MallachPhoto

judicialment, la normativa no s’interpreti i s’apliqui des de la mateixa lògica. El feminisme és una teoria igualitària, però es pretén fer veure que és una teoria per privilegiar les dones.

Aplicar perspectiva de gènere en els procediments judicials es resoluria amb formació entre la judicatura?

La formació en gènere és fonamental i no s’està aplicant. A Catalunya, el mes de febrer, una moció parlamentària instava a formar obligatòriament tot el funcionariat dels jutjats de violència que, tot i que no jutgen, hi tenen una funció molt important. Els jutges i jutgesses titulars dels jutjats de violència sobre la dona també han de formar-se. Els han fet un curs *online* de deu hores i, apa, formades en gènere i violència. És tan fràgil... I, per sobre de tot, ha de canviar el sistema de justícia. S’ha de desconstruir i tornar a construir. No serà fàcil ni ràpid, però cal un canvi radical en la manera de fer justícia. Necessitem al capdavant altres governants per poder fer aquest procés, un procés revolucionari, com ho va ser en el seu moment el canvi legislatiu de la Revolució Francesa.

Pots perfilar en què consisteix el canvi de paradigma del sistema de justícia pel qual advoques?

El dret ha de superar el fals universalisme, que és androcentrisme i etnocentrisme. El model jurídic ha d’incorporar la lògica que la igualtat real vindrà del reconeixement de les diferències. L’única manera de superar les discriminacions és reconèixer les diferències, per la qual cosa universalitzar els drets demana

que les dones siguem reconegudes com a subjectes amb les nostres diferències. Els moviments per l’alliberament de grups minoritaris o oprimits agafen les teories feministes com a normes més flexibles per aplicar-les. Si la nova justícia que esperem no és capaç d’impartir-se d’aquesta manera, continuarà essent patriarcal.

En l’escenari que tenim avui, trobem un discurs que denuncia que la llei integral contra la violència de gènere és discriminatòria pels homes. Aquesta consideració és present en la judicatura i l’advocacia?

En part sí. En una part preocupant. La llei s’ha construït d’una manera que desperta recels innecessaris. No caldria que els delictes contra les dones tinguessin una pena més alta, quan els estudis sobre la incidència de les penes en els crims demostren que no baixen perquè les penes siguin més elevades. Per altra banda, trobem que els advocats de maltractadors els diuen que denunciïn ells també quan les dones els denuncien. En un jutjat de violència sobre la dona, poden sortir dones amb petició fiscal de condemna, sense distingir les lesions actives i agressives de les autoinflingides o les defensives, com esgarrapades. El Consell General del Poder Judicial exhorta els magistrats i magistrades dels jutjats de violència sobre la dona a no aplicar automàticament una investigació contra la dona. En el seu últim informe ha expressat preocupació per aquest fenomen de denúncies creuades. Encara que al codi penal consti com un delicte, si socialment no es rebutja tota violència cap a les dones, hi haurà mil i una maneres de reduir-lo a la mínima expressió, com està passant ara. Fer lleis no té cap cost econòmic i deriva al poder judicial i a

“ ”

Només es mediatitza la punta de l’iceberg, al despatx en veiem un munt, de Juana Rivas, perquè no s’aplica la llei

La justícia té l’home com a model; jutjar amb perspectiva de gènere és jutjar sense excloure la meitat de la humanitat

les dones la responsabilitat. Els diu “denuncia, que, si no ho fas, el sistema no et pot ajudar”. I els governs es queden molt tranquils.

Les campanyes de sensibilització entorn de la violència masclista s’han dirigit a animar les dones a denunciar. Però, segons recull un estudi de Feminicidio.net, a Catalunya més del 47% s’han arxivat el 2016.

Entre sobreseïments, per falta de proves, retirades de denúncies i dones que finalment no declaren, com a mínim no es jutgen la meitat de les denúncies. No és que desaconsellem denunciar, però, al contrari del que se sol dir, als despatxos expliquem a les dones el que passarà al judici, que és molt possible que no siguin cregudes i que el dret penal -el més suposadament racional dins de les branques del dret- el que necessita són proves, certes contundents. El dubte afavoreix sempre la persona acusada. A les dones els demanem si tenen proves de la violència i els expliquem la sensació d’impunitat que l’agressor pot tenir si no surt bé el judici. Per entendre’ns, per anar a judici, val més que el teu ex sigui un *bruto* i et deixi un hematoma, que és avaluable. La violència psicològica sovint no la pots demostrar.

Per tant, és una forma de violència masclista que la llei reconeix però que queda impune?

En general sí. És molt difícil de provar. Ara no hi ha estratègies en marxa per acreditar davant dels jutjats la violència psicològica amb la certesa que demana el codi penal. Un bon historial mèdic seria una bona prova, per exemple. El codi penal no és la millor eina per lluitar contra un fenomen tan arrelat de desigualtat. Si hi ha dubte, preval la presumpció d’innocència i, quan has de denunciar per demanar un allunyament, has d’imputar un delicte. Això restringeix les possibilitats d’aconseguir-ho. Catalunya és la comunitat amb més ordres de protecció denegades, any rere any. En l’informe final del Consell General del Poder Judicial de 2016, a Espanya s’havien denegat un 28% de les ordres de protecció i a Catalunya un 55%.

Què explica que estigui a la cua de l’atorgament d’ordres de protecció de l’Estat?

Tenim sospites, només. Una moció del Parlament de Catalunya del febrer passat insta el Govern a estudiar-ho, però, del febrer a ara, s’ha parlat de poc més que no fos el procés. La manca de valoració dels casos en unitats d’avaluació forense integral és un factor a tenir en compte. Si el jutge o la jutgessa no té coneixements ni en psicologia ni en gènere -cosa que crec que caldria però compta amb un equip capaç de detectar situacions de risc, és una part important. Un altre factor que s’hi suma és que, quan es creen els jutjats de violència sobre la dona, es consideren jutjats de segona categoria. A les poblacions que no eren Barcelona la junta de jutges va decidir que el titular o la titular seria l’última persona que havia arribat, perquè ho trobaven un tema menor.

Per perseguir les discriminacions per raó de gènere, invertir la càrrega de la prova és desitjable?

De cara a noves lleis catalanes que no s’han publicat encara, que estan en estudi, com la Llei d’Igualtat de tracte, vam dir al Parlament que la clau és establir la inversió de la càrrega de la prova en el procediment sancionador administratiu. I a ningú se li havia acudit. Ni tan sols en la Llei d’Igualtat efectiva de dones i homes. En canvi, en la Llei contra la LGBTIfòbia sí que es va establir la inversió de la càrrega de la prova. Ara bé, s’està aplicant molt poc. No s’han creat els mecanismes ni s’ha format el personal perquè pugui investigar les possibles sancions. Ara estem treballant sobre la Llei d’Igualtat amb la Sindicatura de Greuges, que li van col·locar fer-se’n càrrec quan no s’ha distingit mai per temes de gènere. La Sindicatura és important perquè ofereix independència del poder polític i judicial, però nosaltres vam apuntar la necessitat d’una adjunta a la Sindicatura que se n’encarregui. Quan es va elabo-

“ ”

El feminisme és una teoria igualitària, però es pretén fer veure que és una teoria per privilegiar les dones

Tipificar unes formes de violència masclista no ha de significar que aquelles que no apareixen a la llei no són violència

rar la Llei del dret de les dones a erradicar la violència masclista, el 2008, ja es va proposar aquesta figura i no va haver-hi manera.

Aviat farà deu anys de l’aprovació de la llei. Quin balanç en fas?

A Catalunya vam fer de la necessitat, virtut. Com que no tenim competències en procediments judicials, el que podíem fer era una llei entorn dels drets de les dones. Així, la llei crea tots els serveis d’atenció i significa que no et podrà venir el conseller o consellera amb un decret i canviar-ho, que ho hauria de modificar el Parlament català. És una bona llei. Crec que s’hauria d’actualitzar, però hauríem d’anar amb molt de compte. La violència va adquirint noves formes. Per exemple, darrerament estic veient molta violència que anomeno acústica. Existeix, però no està tipificada enlloc. És la tortura de no deixar-te descansar. La violència es pot exercir de tantes maneres que la llei ha de tenir una mirada àmplia, omnicomprensiva, de manera que tipificar unes formes de violència masclista no signifiqui que aquelles que no apareixen a la llei no són violència.

Hi ha elements que consideres que caldria incorporar?

Una de les mancances de la llei catalana és que no reconeix la violència institucional com a forma de violència

masclista, quan la trobem en cada procediment judicial. Ara bé, també és cert que l'efecte seria simbòlic. Estaríem aquí parlant del mateix. Per altra banda, s'hauria d'introduir el concepte d'interseccionalitat i tipificar més la violència sexual, l'assetjament, introduir què és consentiment... Això als Països Nòrdics ho estan treballant. Si en un acte sexual la dona consenteix a l'inici però retira el consentiment en un moment donat, s'ha d'entendre que no n'hi ha.

Això és molt difícil de fer entendre que és violència sexual.

Sí. Hem de treballar per tal que s'accepti que el consentiment inicial no cobreix el consentiment final i que es dona per un acte sexual concret, no per tot. El cas de "la Manada" és extrem, però imagina't el dia a dia. #MeToo ha estat una gran campanya per trencar el silenci. I quan el trenquem, tot serà més fàcil.

Fer constar l'obligació de les administracions de restaurar els danys de la violència masclista en les àrees de la vida de les dones afectades és un tret destacat de la llei catalana.

És una declaració d'intencions molt interessant, però els processos judicials no els regula Catalunya i la llei estatal no ho diu. Faltarien eines i mesures més concretes per fer-ho. Un cas que arriba al sistema judicial

“ ”

Quan tens un jutge respectuós amb el procés personal i la denunciante no està obligada a veure l'agressor, és l'hòstia

El sexisme als mitjans de comunicació forma part de la violència i haurien de progressar més casos judicialment

mai no és un èxit, perquè el mal ja està fet, però les poques vegades que aconseguim una condemna de l'agressor suposa que la societat i l'estament judicial reconeixen que aquella dona ha estat objecte de violència. Si això surt en una sentència i la dona ha estat ben tractada durant el procés judicial, és de les poques vegades que sents que la justícia pot restaurar la seva vida. Quan tens un jutge o una jutgessa respectuosa amb el procés personal i quan la denunciante no està obligada a veure l'agressor, és l'hòstia... No passa gaires vegades. Les dones que han patit violència diuen que la pitjor és la patida al sistema judicial. En algunes enquestes que s'han fet, els Mossos estan en un lloc altíssim de satisfacció. En l'últim, hi ha la judicatura i, en el penúltim, l'advocacia. Hem de fer una autocrítica important.

Dones Juristes va impulsar fa un any la campanya "Rols sexistes, no, gràcies" per denunciar publicitat sexista, que considereu una forma de violència contra les dones. Dels casos que us han arribat, n'heu dut a judici?

El menyspreu de les dones té a l'extrem la violència física o psíquica. Està tot lligat. El tractament sexista de les dones als mitjans de comunicació forma part de la violència i haurien de progressar més casos dels que progressen judicialment. N'hem enviat alguns a la Fiscalia, que és la que pot tirar-ho endavant. Però a tot l'Estat hi ha molt poques condemes per publicitat sexista. També és molt difícil, per no dir impossible, tancar un compte d'una xarxa social en què es fa incitació a l'odi cap a les dones. Ho vam intentar, amb una campanya conjunta amb Mujeres Juezas, i ni un. Tanmateix, hem vist que no és tan difícil quan hi ha voluntat política. La Policia i la Guàrdia Civil n'han tancat amb una rapidesa insospitada davant de missatges independentistes, com a forma de repressió.

I, en direcció oposada a la que Dones Juristes recorre, diries que la via judicial s'està utilitzant per minar o evitar que es desenvolupin drets de les dones?

L'estament judicial *per se* és molt conservador, però els mandats del Partit Popular, i algun socialista, han posat en càrrecs gent molt conservadora. La revocació de la consideració d'utilitat pública de la Federació de Planificació Familiar Estatal, arran de la denúncia d'Abogados Cristianos i confirmada recentment amb la sentència de l'Audiència Nacional, n'és una mostra. La persecució contra les entitats que treballen en defensa dels drets sexuals i reproductius que fa aquesta organització és brutal i té complicats al Govern Central i a la judicatura. ●

a doble espai

Fujimori: ni perdó, ni oblit

L'indult atorgat a l'expresident del Perú és una decisió equivocada i desestabilitza la democràcia i l'estat de dret, perquè avala la impunitat dels que violen, oprimeixen i generen corrupció en la societat peruana

Sara Cuentas Ramírez | @SaraCuentas

Periodista i autora de la investigació *La veritat està en els nostres cossos*.
Seqüeles d'una opressió reproductiva, que denuncia les esterilitzacions forçades

El perpetrador de la justícia i els drets humans, culpable de delictes de corrupció, Alberto Fujimori va ser indultat el 24 de desembre passat per Pedro Pablo Kuczynski, president de la República del Perú, burlant així la dignitat i el reclam de justícia de les víctimes de violació de drets humans i de la població peruana que el va votar el 2016, precisament, per evitar que el fujimorisme governés el país.

La decisió de Kuczynski és equívoca i desestabilitza la democràcia i l'estat de dret, perquè avala la impunitat dels que violen, oprimeixen i generen corrupció en la societat peruana, i desconeix la sentència dels òrgans de justícia que van condemnar Fujimori a complir 25 anys de presó.

El "passar pàgina" de PPK significa esborrar de la memòria del poble el costat fosc de Fujimori per mantenir-ho ocult sota l'ombra de la impunitat. Es pretén mantenir en l'oblit el període de 1990-2000, quan es va confabular el règim fujimorista, marcadament autoritari i disfressat d'una falsa democràcia, que va coincidir amb l'existència d'un "triumvirat" en la gestió del poder, conformat per Alberto Fujimori -el seu ex "assessor" del Servei d'Intel·ligència Nacional-, Vladimiro Montesinos Torres i el general Nicolás Herzoza Rios -excav de les Forces Armades del Perú.

Aquest triumvirat va formar part del "Pla Verd" que va fer públic la revista Oiga el 12 de juliol de 1993. La revista -dirigida pel periodista Francisco Igartua-, a través de la seva denúncia periodística titulada Història d'una traïció o el "Pla Verd", va evidenciar l'ocult projecte fujimorista per controlar el destí del país des de 1990. Aquest document, desconegut per l'opinió pública nacional i internacional, va ser elaborat el 1989 a l'interior d'un institut castrense. Amb la seva denúncia, Oiga va patir una posterior persecució, va perdre la seva línia editorial i va desaparèixer el 1995. Va ser un dels baluards de resistència de la llibertat d'expressió al costat d'altres mitjans periodístics independents que van fer front a l'embat de la dictadura.

Amb el "Pla Verd", Alberto Fujimori i els seus còmplices pretenien perpetuar una dictadura d'una magnitud significativa, emmarcada en la manipulació mediàtica, en la ignorància de l'opinió pública sedada pels psicossocials i en les sistemàtiques violacions als drets humans, com l'arrasament de comunitats senceres en les zones trastocades per la violència política i sota l'existència d'"esquadrons de la mort" -com el Grup Colina.

Les directrius del Pla es van complir literalment, fins i tot abans de la denúncia de la revista Oiga. En termes econòmics, s'assenyalava: "L'objectiu principal i únic en el curt termini és abatere com cal i amb resolució el procés hiperinflacionari". Així, el 1990, s'aplicaria el "fujishock" més terrible de l'època: el galó de gasolina de 84 octans va passar de 21.000 a 675.000 intis (30 vegades més) i els productes del cistell de consum van pujar de manera exponencial (la llauna de llet va passar de 120.000 a 330.000 intis; el quilo de sucre blanc, de 150.000 a 300.000 intis, i el quilo de fideus, de 200.000 a 775.000 intis). La seva interpretació: "L'èxit polític més important [...], l'estabilitat a qualsevol preu concitarà el suport generalitzat a l'estratègia dissenyada".

Es pretén mantenir en l'oblit el període de 1990-2000, quan es va confabular el règim autoritari

Alberto Fujimori i els seus còmplices volien perpetuar una dictadura amb manipulació mediàtica

La Comissió de la Veritat i Reconciliació (CVR) -òrgan governamental creat per fer recerca dels vint anys de violència política al Perú- assenyala en el seu informe final que Alberto Fujimori, abans d'iniciar formalment el seu govern, va ser persuadit per Montesinos per assumir el pla politicomilitar elaborat per un sector de les forces armades. D'aquesta manera, va posar en marxa un sistema de "democràcia dirigida". D'acord amb els seus propis interessos i el del seu assessor, va incrementar el poder del Servei d'Intel·ligència Nacional (SIN) dins de la nova estructura organitzativa dels sistemes de defensa i intel·ligència nacional.

El 1991, la massacre de Barrios Altos va fer tremolar el país. Va ser la primera execució extrajudicial a la capital del Perú contra civils, enmig d'un context de creixent violència política en els centres urbans. Aquesta va ser celebrada per Fujimori a les instal·lacions del SIN com un gran triomf en la lluita antiterrorista. El 3 de novembre de 1991, el Grup Colina va assassinar quinze persones que compartien una festa de recaptació per millorar el sistema de clavegueres. Cap a les 22.30 de la nit, entre sis i deu individus armats amb pistoles metralladores i amb les cares cobertes amb passamuntanyes van irrompre al pati de l'immoble i, sense discriminar, van disparar les vint persones que hi eren presents. Quinze persones van ser assassinades, entre elles un nen de vuit anys. Cinc persones van quedar ferides de gravetat.

Quan el 5 d'abril de 1992 Alberto Fujimori i els militars van dissoldre el Congrés i el Tribunal Constitucional i van intervenir el poder judicial, seguien al peu de la lletra el camí traçat per aquest Pla. Les Forces Armades i la Policia Nacional van ocupar el Congrés, el Palau de Justícia, els mitjans de comunicació i locals públics. També van detenir polítics destacats i alguns periodistes. Sens dubte, es tractava d'un cop d'estat.

La CVR afirma que "a diferència del que ha passat amb els governs de la dècada dels vuitanta, durant els dos períodes de govern d'Alberto Fujimori, i particularment des del 5 d'abril de 1992, es troba una relació funcional entre poder polític i conducta criminal. Des del

/ VISUAL OMELETTE

govern, intencionalment i progressiva, s'organitza una estructura estatal que controla els poders de l'Estat, així com altres dependències claus, i utilitza procediments legals per assegurar impunitat per violacions dels drets humans, primer, i de corrupció després".

A partir del cop, l'escenari polític va canviar. Sense Congrés de la República es va desenvolupar un període de nou mesos, en el qual Fujimori va produir fosques transformacions en l'estructura organitzativa i legal de l'Estat, amb decrets llei elaborats des del SIN, en coordinació amb les forces armades. En aquests nou mesos es van perpetrar una sèrie de coneguts casos de violacions dels drets humans.

El 18 de juliol de 1992 a la matinada, membres del Grup Colina, en coordinació amb efectius de la base militar situada a la universitat "La Cantuta", van irrompre en els habitatges universitaris i, en presència de testimonis, van segrestar nou estudiants i un docent de la universitat. Davant la negativa de les autoritats polítiques, judicials i militars a proporcionar informació, la premsa escrita va iniciar recerques sobre el cas de desaparició forçada "La Cantuta". Al desembre d'aquest any, la revista Sí va denunciar que els responsables dels casos "Barrios Altos" i "La Cantuta" eren membres del SIN. Això va suposar que el SIN la denunciés per delictes contra l'Administració de Justícia. La periodista Cecilia Valenzuela i l'editor de la revista Caretas, Enrique Zileri Gibson, en fer també públiques les seves sospites sobre la intervenció paramilitar, van rebre amenaces de mort.

En un context advers, el 8 de juliol de 1993 la revista Sí va revelar el lloc on haurien estat enterrades les restes d'alguns dels estudiants. La Fiscalia, davant representants de la premsa nacional i internacional, va trobar enterrades les restes, calcinades i seccionades, així com objectes personals, entre els quals dos clauers. El 20 d'agost de 1993, en una diligència a la residència estudiantil de la universitat, es van provar les claus trobades. Una de les claus va obrir un cademat de l'armari de l'estudiant Juan Gabriel Mariños Figueroa. Una altra clau va obrir l'armari de l'estudiant Armando Amaro Cóndor. Una altra va permetre obrir la porta del local del Centre Federat d'Electromecànica, del qual José Mariños havia estat dirigent estudiantil. Finalment, una altra va obrir la casa de la senyora Rayda Cóndor, mare de l'estudiant Armando Amaro Cóndor.

El "Pla Verd" continuava. Pel que fa al Sector Salut, assenyalava que l'Estat "ha de restringir la participació" i "ha de transferir, en la mesura del possible, la seva infraestructura disponible a l'activitat empresarial privada". I el més revelador va ser com va definir la política de natalitat. La prioritat va ser "impulsar la política demogràfica de l'Estat". I no qualsevol política, sinó una de

caràcter marcadament maltusià i feixista que assenyala: "El problema més important del Perú és que les seves tendències demogràfiques després de la Segona Guerra Mundial han assolit proporcions d'epidèmia". Sostenia, sense miraments, que era imprescindible "un tractament per als excedents existents".

Com ho farien? "És convenient la utilització generalitzada de processos d'esterilització dels grups culturalment endarrerits i econòmicament pauperitzats. Sense aquestes càrregues innecessàries l'accés a certs nivells de benestar pels grups familiars febles es facilitaria". Van apostar, així, pel mètode definitiu: l'esterilització. "La lligadura de trompes ha de ser norma en tots els centres de salut que atenguin parts, excepte demostració fefaent de solvència econòmica".

Es va proposar l'extermini com a única solució per desfer-se de l'"excedent poblacional nociu": "Considerem els subversius i els seus familiars directes, els agitadors professionals, els elements delinqüencials i els traficants de pasta bàsica de cocaïna com a excedent poblacional nociu. Per a aquests sectors, atès el caràcter incorregible i la manca de recursos per distreure en la seva atenció només queda l'extermini total".

Un dels elements més retorçats del Pla va ser la seva intenció maltusiana, racista, patriarcal i colonitzadora de reduir considerablement les taxes de natalitat de la població indígena de les zones altandines i de l'Amazònia peruana. Van aplicar les esterilitzacions forçades -sota enganys, coerció i amenaces- a dones que es trobaven en situació d'analfabetisme, en extrema pobresa i que, fins i tot, venien de ser impactades per la violència política en les seves comunitats. Amb els "festivals de lligadures de trompa", la pretensió de Fujimori va ser exterminar les poblacions autòctones.

Avui, davant l'indult i el dret de gràcia, com podem oblidar aquesta pràctica tan opressora de Fujimori? Com podem oblidar l'impacte de la violència en la vida de persones innocents? Com podem passar pàgina davant la desaparició forçada i l'execució extrajudicial? Aquests crims de lesa humanitat, entre molts altres, els va executar Fujimori a consciència i sense contemplacions. Les esterilitzacions forçades aplicades a prop de 300.000 dones indígenes van ser part d'un pla dirigit des del seu despatx al costat dels seus exministres de Salut -Alejandro Aguinaga, Marino Costa Bauer i Eduardo Yong Motta-, amb el silenci i complicitat del personal de salut, per supòsits ascensos i millores en les seves condicions laborals.

El fujimorisme vol gestionar l'Estat sense haver guanyat les eleccions i Pedro Pablo Kuczynski els està deixant el camí lliure, després de salvar-se de la destitució en una votació al Congrés fa unes setmanes. Kuczynski es queda sol enmig d'aquesta crisi. Han renunciat tres dels seus ministres -Cultura, Interior i Defensa- i dos consellers. Del seu partit polític Peruanos por el Kambio, que tenia una bancada de divuit congressistes, van renunciar Albert de Belaúnde, Vicente Zaballos i Gino Costa, en desacord amb l'indult negociat amb el partit opositor fujimorista Fuerza Popular.

Mentre la població indignada i les famílies de les víctimes reclamen justícia i reparació als carrers, Kuczynski nega -amb l'indult- la responsabilitat de Fujimori i el seu aparell corrupte. Addueix que ell governa per a tot el país, no només per als que el van votar. Diu que fer el contrari és "venjança". No, senyor president, la justícia no és venjança. Com bé assenyala Rayda Cóndor, "l'indult a Fujimori és matar el meu fill una altra vegada", o, com denuncia la vicepresidenta de l'Associació de Dones Afectades per les Esterilitzacions Forçades, Esperanza Huayama Aguirre, "Fujimori ens va esterilitzar. Sense justícia mai hi haurà perdó a un violador dels nostres drets". ●

Es va proposar l'extermini com a solució per desfer-se de l'"excedent poblacional nociu"

Les famílies de les víctimes reclamen justícia i reparació, Kuczynski nega la responsabilitat de Fujimori

pàgina oberta

Mirar enrere, i als costats, i desitjar més feminisme que mai

Patricia Martínez i Álvarez | @toteshosom
Historiadora

Comença el congrés, la conferència, el diàleg, l'assignatura amb el nou grup, és igual: ara que comença l'any em venen totes aquestes ocasions al cap. Imagineu-vos una sala plena de dones amb alguns homes, i penseu que s'hi parla de dones: d'història, per exemple. Sí: penseu que hem muntat un diàleg públic entre historiadores per parlar d'allò que més hem estudiat, d'allò que hem conegut llegint i rellegint textos escrits per dones, i penseu que en aquell diàleg expliquem en públic com interpretem cadascuna -des dels nostres sabers- com vivien aquelles dones a les quals hem historiat, per exemple... de l'Europa medieval. I parlem d'escriptura, de llibertat, de relacions de mediació entre elles, d'espiritualitat, parlem d'amistats. I expliquem el sentit polític de tot això perquè parlem de política femenina transformant, per exemple, el sentit de les relacions de dependència dins l'ordre de la feudalitat.

Parlem d'elles, sí, però parlem de com s'ha construït -fins que nosaltres, les dones, n'hem parlat- el relat històric que s'ha ensenyat i repetit a les aules de les escoles, de les universitats, als llibres que encara ocupen els estants de la major part de les biblioteques. Parlem de desconeixement, doncs, perquè estem explicant que els relats històrics s'han construït en masculí o en una pretesa neutralitat i que han volgut esborrar la història femenina del món. En aquell diàleg d'història fet públic, a més, estem emmirallant la realitat actual, perquè estem posant paraules a evidències tan contundents que és impos-

sible no veure que la vida que ens envolta avui també està construïda així: que pretén ser, només, la versió masculina de la realitat.

Veiem, pensem, parlem, descobrim, emmirallem... passen moltes coses, en aquell diàleg fet públic! I, de fet, moltes dones a la sala en saben molt, d'això de què parlem. Moltes altres veuen que ressona en elles aquesta mirada del passat i del present, i quasi totes somriuen i tenen mirades de pensar, perquè són allà sentint que allò de què estem parlant els parla a elles, parla d'elles.

S'acaba el diàleg entre les historiadores que l'han iniciat i comença el torn de paraules.

I agafa el micròfon un home, i diu allò de "perquè totes aquestes dones de les quals heu parlat... eren de la noblesa, és clar! Tenien diners, oi? Per això podien fer tot això que heu dit, no?" o allò de "perquè, és clar, abans la dona ja ho sabem que no tenia drets".

I entre les dones assistents es fa un silenci llarg. I entre les que hem dialogat també, alhora que anem pensant "què dic, ara, que veig que no ha entès res, aquest senyor?; què dic, ara, que veig que li ha calgut tornar a parlar de si, tornar a prendre el micròfon i fer-ne lliçó?; què dic, ara, que veig que li ha calgut tornar a reinterpretar-nos, tornar a fer i a dir la seva història?".

/ ANNA BOHIGAS

L'elegància i les bones formes responen a les paraules del senyor en una llengua que ell no sap interpretar, en una llengua que tampoc no escoltarà.

Sortirà de la sala tot orgullós i, potser, fins i tot, arriba a casa o al bar del barri i explica que ha hagut d'aclarir alguna cosa a l'auditori.

I cada cop que passa això entenc més la quantitat de dones que, al llarg de la història, van desplaçar-se de l'ordre masculí del món, en van fer comunitat o transcendència, i van recrear políticament la realitat. Sí, perquè cada cop que en un congrés, en una conferència, en un diàleg o en una nova assignatura passa això, hi veig, de fet, allò mateix que veig dins la quotidianitat: l'omnipotència de la visió masculina del món als mitjans de comunicació oficials, el sentit masculí del món dins la política institucional, la patriarcalitat de la justícia, i així, arreu.

En la intenció de fer un lloc femení en el món masculí ens marxa la vida, perquè encara que hi estiguéssim sense dir res el pressu-

pòsit masculí ens donaria per descomptades. Podem fer-ne tuits, podem sortir als carrers, podem denunciar, podem discutir cada cop que tenim un àpat familiar o cada cop que a algun amic de torn se li escapa una broma que diu que és broma, o qüestiona alguna

veritat femenina. Podem, fins i tot, fer-nos part de les llistes dels partits polítics, anar als parlaments i als congressos a exigir pactes d'estat o lleis contra les violències masculines. Podem també ser part dels moviments socials, fer salts als moviments polítics i intentar feminitzar la política que es fa des del poder. Podem, sí... però la història ens explica que moltes dones han transformat la realitat sense ser participants de l'ordre masculí del món.

Enguany, que després de tot el que hem viscut en els darrers anys hem dit que aquest ha de ser un any més feminista que mai, ara que moltes hem demanat que si hi ha república ha de ser feminista, en aquests temps en què ens fan cada cop més mal cada violació i cada assassinat i ho diem ben fort malgrat que els caps d'estat no hi vulguin ni posar paraules... Perquè no mirar-nos els nostres feminismes més enllà del món masculí, com tantes dones van fer i han fet al llarg de la història? Perquè no abandonar el paradigma d'allò polític masculí, de pensar que només

des de l'ordre del dret i de les lleis, de les ordenances i de qui mana podrà canviar alguna cosa?

Moltes, moltes dones al llarg del temps, moltes d'aquelles que els llibres i les classes d'història van silenciar per explicar en clau d'u la realitat humana, van fer de si mateixes -i de la seva capacitat de relació i de ser dues- experiències de transformació que recreaven molta de la realitat més violenta que les envoltava.

Les comunitats de dones de la Grècia antiga entorn de la paraula i la música, les sales de dones i de criatures des de les quals elles van recrear el sentit de la "democràcia" de l'àgora que exclouïa dones i esclaus; les dones que a través de la seva espiritualitat i misticisme van fer néixer al món medieval del déu de la por el déu de l'amor, el déu que es feia amor dins el cos femení; les dones dels salons de "les precioses" que traslladaren el diàleg cultural, lingüístic i polític a la sala de casa quan els parlaments reforçaven la imposició del sistema absolut de poder a l'Europa moderna; les dones que es van traslladar a les colònies americanes i que van establir relacions de mediació entre mestisses, índies, criolles i blanques quan l'ordre colonial imposava les relacions d'exclusió entre diferents; les dones dels moviments populars de l'Amèrica Llatina dels temps de les guerres i les dictadures de finals del segle xx... I, així, arreu i sempre.

Així tantes dones fent política i transformant sense que cap home els agafés el micròfon ni els donés torn de paraula. ●

“

La història ens explica que moltes dones han transformat la realitat sense ser participants de l'ordre masculí del món

Trencant fronteres territorials i sexuals

Il·lustració per a la investigació de CEAR-Euskadi: 'Refugiadas: la trata con fines de explotación sexual en el contexto de cierre y militarización de fronteras' / SEÑORA MILTON

Organitzacions com SICAR o l'Instituto para las Mujeres en la Migración denuncien i combaten l'impacte de fronteres i murs en la sexualització de dones migrades de Mèxic i Catalunya

Paula Ericsson | @paulaericsson_

Quan fem d'allò desconegut una amenaça cap als nostres valors, a més de quelcom exòtic, és molt més fàcil exercir-hi la força. Aquesta podria ser una de les causes que provoquen que el 60% de les dones migrants pateixin violència quan travessen la frontera entre Mèxic i els Estats Units, segons les últimes dades d'Amnistia Internacional, publicades l'any 2014. Segons Anna Casaglia, investigadora experta en l'anàlisi de fronteres i conflicte, "la migració no és un acte de violència, sinó el resultat de l'existència de les fronteres. La violència és la frontera en si mateixa". Respecte a aquesta doble violència, afegeix que, "si et vols moure però l'única manera que tens és a partir d'un sistema il·legal, probablement et converteixes en una víctima", remarca l'experta.

Tot i que és molt difícil encertar la xifra, l'Organització Internacional del Treball (OIT) estima que 21 milions de persones són víctimes d'explotació laboral i tràfic arreu del món. La meitat són dones i nenes. Segons l'OIT, l'afer genera prop

de 136.000 milions d'euros a l'any en beneficis il·legals, i ja és el segon negoci més lucratiu del món.

Rosa Cendón, coordinadora a Catalunya del Programa d'atenció integral a dones víctimes de tràfic de persones (SICAR) afirma que, "a diferència dels homes -que són captats per convertir-se en delinqüents i perpetrar el contraban de persones, un fet que dificulta l'extinció del fenomen- a les dones i les nenes els afecta de forma diferent la violència que puguen enfrontar en travessar una frontera, ja que són més vulnerables a l'explotació sexual".

No només separen territoris

Als estudis elaborats sobre separacions territorials a finals dels anys 90, just després de la caiguda del mur de Berlín (9 de novembre de 1989), hi havia la creença d'apostar per un món globalitzat sense fronteres. Aquesta hipòtesi va quedar en una il·lusió ràpidament, ja que els anys següents es van construir nombrosos »

» murs de separació i tanques fronteres com la de Mèxic i els Estats Units (1993), la tanca de Ceuta i Melilla (1996) o la muralla israeliana de Cisjordània (2002).

Amb la intenció de reconceptualitzar les fronteres i deixar de parlar-ne com si fossin línies a la sorra, es va començar a considerar com aquests murs afectaven el dia a dia de les persones. “La seguretat i el control eren crucials, però també altres assumptes que són molt importants en la construcció dels imaginaris relacionats de la nostra identitat en vers la de l'altra”, remarca Casaglia. I afegeix que “la frontera és a tot arreu, no és només allò que intentes creuar”. Per això, “algunes representacions de la frontera poden incidir encara més en aquest discurs del ‘nosaltres contra ells’, així com en el poder exercit a la frontera mateixa”, conclou la investigadora.

Pornografia a la frontera entre Mèxic i els Estats Units

La sexualització de les dones migrants ha arribat fins al punt que hi ha pornografia sobre dones llatines que són violades per la patrulla de la frontera dels EUA mentre intenten creuar el mur que separa Mèxic del veí del nord. La trama principal, revela Casaglia, comença amb els agents nord-americans, sempre homes, vigilant la frontera en el desert i atrapant migrants que estan creuant-la il·legalment. “Tots els vídeos representen el mateix tipus de negociació, amb la idea clara d’una frontera amb un paisatge sabàtic, un lloc on no només creues un mur, sinó que creues els teus propis límits”, afirma. Puntualitza que aquestes peces audiovisuals, difoses principalment per la productora Mofos, tendeixen a l’orientalisme de l’altre, concepte definit per l’activista palestí-nord-americà Edward Said, que consisteix en una sèrie de falsos prejudicis de les actituds occidentals respecte a l’orient.

“La hipersexualització de les dones llatines en aquestes pel·lícules és quelcom habitual i també típic en l’orientalització de l’altre, ja que se l’entén com a ‘una cosa salvatge’”, apunta Casaglia. “Sempre estan contentes de tenir sexe al final perquè, al cap i a la fi, són mexicanes i -segons la lògica dels vídeos- estan sobresexualitzades”, opina. El paper de la relació de gènere i origen en aquesta pornografia és bastant evident per a la investigadora. “Són homes blancs dominant dones llatines. Amb la primera lectura ja és bastant fàcil veure el patró de representació dels EUA en la relació geopolítica amb el seu veí del sud i els seus habitants”, conclou.

L’ènèsima guerra de Mèxic

Mèxic va deixar de ser un país de trànsit per convertir-se en un país d’acollida per a novingudes, ja que va passar de rebre

3.424 sol·licitants de refugi l’any 2015 a 8.781 l’any 2016. Aquest fet va provocar un augment d’un 154,6 % de les peticions de refugi, segons la Comissió Mexicana d’Ajuda als Refugiats. Amb l’arribada de Donald Trump a la Casa Blanca, les detencions dins dels EUA han augmentat un 40 %, una política que afecta les perso-

nes que hi viuen de forma irregular des de fa anys.

L’estat centreamericà és, tanmateix, el segon país més violent del món, després de Síria, amb un total de 23.000 morts reportades l’any 2016, segons l’informe de l’Institut Internacional d’Estudis Estratègics (IISS), que analitza cada any les dimensions dels principals conflictes armats i hi comptabilitza les morts.

A El Salvador, un dels països que milers de migrants creuen per arri-

bar als Estats Units o Mèxic, van assassinar 524 dones l’any 2016, fet que implica una de cada 5.000 i el converteix en el país amb més femicidis d’Amèrica Llatina. Tant a Centreamèrica com a Mèxic la violència està molt normalit-

zada, i tot que hi ha un fort moviment social en contra de la violència masclista, hi ha molta impunitat.

Lluita de l’Institut para las Mujeres en la Migración

Davant d’aquesta tendència, l’Institut para las Mujeres en la Migración (IMUMI) ajuda les dones migrants a resoldre problemes que els governs no afronten.

La fundadora d’IMUMI, Gretchen Kuhner, ens explica que “les dones amb les quals hem pogut parlar no denuncien les seves vulneracions per por a ser deportades”. Kuhner lamenta que les dones senten que l’Estat no les protegeix: “Hi ha una percepció d’impunitat total; els agents migratoris, la policia municipal, els coyotes-trafficants de persones- i el crim organitzat senten

que poden exercir violència contra elles i que no els passarà res”. Tot i que des de 2011 només la policia migratòria té autoritat per detenir les persones migrants, aquestes encara pateixen discriminacions per part de les autoritats, ja que ac-

cedeixen als autobusos que travessen la frontera i busquen persones que semblen migrants per detenir-les aleatòriament.

Avui dia, l’Institut ha desenvolupat mesures que intenten paliar aquestes violències i vulneracions. En destaca la visa humanitària, un document que poden demanar les persones que pateixin

violència, que la seva vida o integritat es trobi en perill, fet que permet una via més segura per a les persones que volen migrar cap al nord. A més, facilita informació a advocades i ONG entre ambdós països per evitar que els expedients de les persones deportades “caiguin en un abisme”. Aquest institut també informa sobre els seus drets a les migrants i dona pautes i recomanacions als mitjans de comunicació sobre com parlar d’aquesta

problemàtica per evitar la revictimització del col·lectiu. Tasca que també du a terme l’organització Taula per Mèxic, formada per persones i entitats que treballen des de Catalunya per la pau i els drets humans al país fronterer amb els EUA.

Existeix pornografia sobre dones llatines que són violades per la patrulla de frontera dels EUA

El Salvador és el país amb més femicidis de l’Amèrica Llatina, 524 assassinades l’any 2016

L’Institut ha desenvolupat la visa humanitària, un document per a víctimes de la violència

SICAR assenyala que l’Aeroport del Prat és una finestra d’oportunitats per a les màfies

Famílies retingudes per la policia de frontera de Mèxic

L'Aeroport del Prat és la principal via d'arribada de migrants / POP9000

L'Aeroport del Prat, via d'entrada

Tot i que l'Estat espanyol sembla estar lluny de les bales, la violència no entén de fronteres. La coordinadora de SICAR, Rosa Cendón, assenyala que l'Aeroport de Barcelona és una finestra d'oportunitats per a la màfia del trànsit de persones.

"S'ha de trencar amb la imatge que les víctimes de tràfic de persones només arriben per via irregular. Un dels punts d'entrada pot ser l'Aeroport del Prat, el de Girona o el de Reus, on hi ha trànsit a escala internacional". La tendència dels darrers anys, afegeix, és que l'Estat espanyol s'ha convertit en un país de trànsit, ja que els fluxos acostumen a seguir cap

a l'Estat francès o Alemanya. A Catalunya les màfies més importants són les regides pels traficants de la Xina, Romania, Albània i Nigèria, tot i que SICAR atén víctimes de més de 30 nacionalitats diferents. Tot i que Cendón insisteix que el tràfic de persones també afecta els homes, com a Bolívia, on els obliguen a treballar forçosament a les mines, "el tràfic sexual afecta sobretot dones i nenes".

Coordinació, una arma per posar fi al contraban

Després de molta insistència, les treballadores de SICAR van poder tenir accés a l'Aeroport del Prat, novetat que permet

coordinar-se millor amb la Comissaria General d'Estrangeria i Fronteres, unitat del Cos Nacional de Policia espanyola, per tal de detectar possibles víctimes de tràfic de persones. A partir de les entrevistes d'identificació, on són presents membres de SICAR i de la policia, s'envien diferents informes a l'Oficina d'Asil i Refugi, qui ha de determinar si la persona entrevistada és víctima d'explotació o tràfic o no. L'any 2016, de les 131 dones que van contactar amb SICAR, només 30 van superar els criteris requerits.

Cendón exposa alguna de les causes. "És una situació incòmoda per a algunes dones, perquè moltes han tingut males experiències amb policies. A més, l'entrevista que es du a terme és molt difícil, ja que els agents pregunten dades molt exactes, com ara adreces o números de telèfon", assevera. Això provoca que moltes es quedin en situació administrativa irregular i que siguin possibles víctimes de tràfic o que, fins i tot, puguin arribar a ser revictimitzades. Per sort, celebra Cendón, la col·laboració entre els diferents serveis públics (policia, hospitals, etc.), alguns consumidors de sexe "que no volen consumir esclavitud" i que denunciïn quan veuen que una treballadora sexual podria ser víctima de *trata*, i la difusió a través de la pàgina web ajuda que cada dia més dones estiguin protegides de les xarxes d'explotació i tràfic de persones. ●

LA TORTURA A EUSKADI: 4.113 CASOS, 20 CONDEMNES

PAÍS BASC

Per primera vegada, l'Eusko Jaurlaritza -Govern basc- impulsa una investigació sobre el període 1960-2014, partint dels criteris del Protocol d'Istanbul promogut per les Nacions Unides

Gemma Garcia | @gemma_g_fabrega

Inconscient, amb ferides a la cara, als ulls i als canells. Sang recent a la faringe, la boca i el nas que li dificulten la respiració. Lesions internes i una arítmia cardíaca. Així descriu el metge forense l'estat en què va trobar el membre d'ETA Kepa Urrea als calabossos de La Salve de Bilbao el gener de 1992. El d'Urrea és el darrer cas de tortura que va acabar amb una condemna ferma, rebaixada, contra tres guàrdies civils, que posteriorment van ser indultats pel govern d'Aznar. I, alhora, és només un dels 4.113 casos -3.415 persones- que recull l'informe sobre la tortura a Euskadi entre el 1960 i el 2014. El 83% són homes i un 17% del total de persones afectades han estat maltractades en més d'una ocasió.

Tot i que les xifres estan per sota de la dimensió real del conjunt de persones afectades per tortura -només s'han recollit 1.081 casos sota la dictadura i durant els primers anys de la transició-, el document representa el primer cens aproximat de l'impacte de la tortura durant un període de 44 anys. A més, també per primera vegada, és una institució com l'Eusko Jaurlaritza -govern

basco- qui ha impulsat una investigació per conèixer la problemàtica. La jurista Laura Pego, una de les directores de l'informe, juntament amb el forense Francisco Etxebarria i el psicòleg Carlos Martín Beristain, subratlla que "és un pas endavant molt important en el reconeixement del dret a la veritat individual i col·lectiva, inimaginable fa alguns anys".

De fet, per a alguns partits polítics, és un pas "inimaginable" fins i tot en l'actualitat. Els membres del partit socialista basco (PSE) s'han afanyat a subratllar que no comparteixen l'informe i l'han desqualificat dient que "resumir mig segle de terror d'ETA en 840 assassinats i 3.400 torturats alimenta la teoria d'un conflicte que mai no ha existit". I el PP s'hi ha sumat, acusant el Govern basco d'estar "desacreditant la seva pròpia policia" amb un treball "mancat d'independència" i "amb una indubtable intencionalitat política".

La realitat és que la tortura ha estat negada sistemàticament per l'Estat espanyol, tot i haver ratificat la Convenció contra la Tortura de les Nacions Unides. Una evidència són les vuit condemnes del Tribunal Europeu de Drets Humans per no investigar denúncies. És el cas de qui aleshores era director del diari *Egunkaria*, Martxelo Otamendi, el de Beatriz Etxebarria o el de Jon Patxi Arratibel i Xabier Beortegi, del cas Atznugal, acusats de ser "membres desdoblats de l'organització Ekin".

Un altre senyal evident és el fet que només hi ha una vintena de condemnes fermes, malgrat que organitzacions com Amnistia Internacional, Human Rights Watch, la Coordinadora per a la Prevenció i la Denúncia de la Tortura (CPDT), o organismes com el Comitè Europeu per a la Prevenció de la Tortura (CPT) i el Consell d'Europa hagin documentat o alertat de pràctiques de tortura. La primera condemna, el 1985, va ser per les pallisses, les descàrregues elèctriques, les postures doloroses (de cap per avall), el tracte humiliant i les amenaces de mort amb pistola contra Xabier Onaindia. La darrera, el 1996, pels cops, la humiliació, les amenaces i les ferides a Kepa Urrea. Enmig, Jose Arregi no va poder escoltar la sentència contra els seus torturadors -a penes mínimes d'entre quatre i sis mesos de presó- perquè havia mort el 13 de febrer de 1981 sota custòdia policial.

Els anys durs del Plan ZEN

Jorge del Cura, membre de la Coordinadora per a la Prevenció i la Denúncia de la Tortura, reflexionava en

una entrevista a la DIRECTA que els estats democràtics són aquells que han innovat més en tècniques de tortura, i que la diferència entre dictadura i democràcia no és que es practiqui tortura o no, sinó com es practica, quina és la resposta de la societat i si es pot denunciar. En bona mesura, les dades recollides a l'informe ratifiquen les observacions de del Cura.

Per una banda, només el 26,3% dels casos fan referència al període dictatorial -fins al 1978- mentre que prop de dues tercers parts corresponen a episodis de tortura infligida durant l'etapa democràtica. Concretament, 1.381 tenen lloc durant la dècada dels 80. Laura Pego ho atribueix al fet que va ser una època "especialment convulsa pels assassinats i la violència d'ETA, atemptats com el del GAL, l'impacte del 23-F o el Plan ZEN" (Zona Euskadi Norte), un projecte contrainsurgent del PSOE per combatre ETA i el conjunt de l'esquerra abertzale. Alhora, afegeix: "Entre 1978 i 1987, la legislació antiterrorista permetia tenir una persona incomunicada fins a deu dies", un règim que diversos organismes no han dubtat a assegurar que facilita la comissió de tortura i maltractaments.

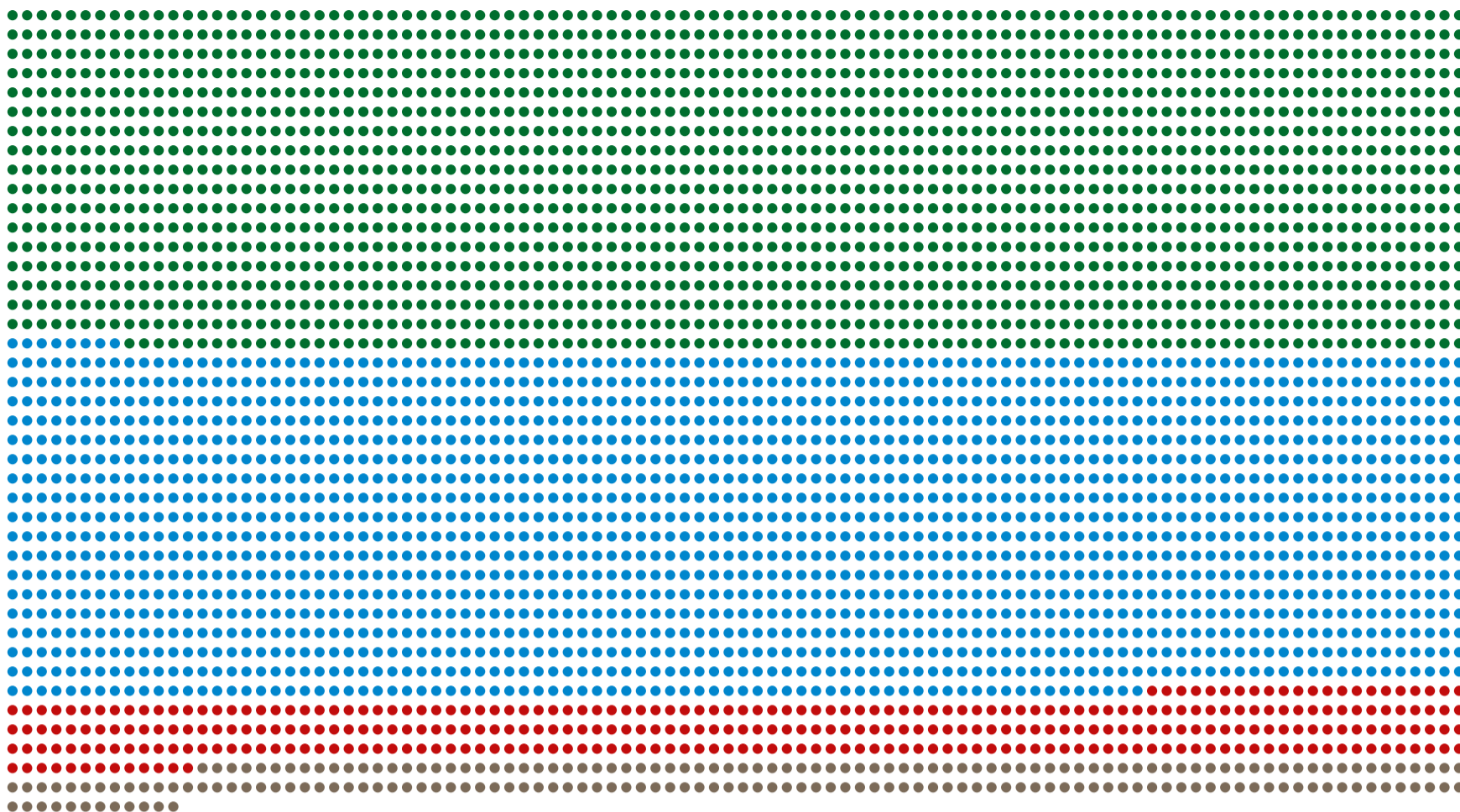
Per altra banda, la investigació constata que les formes de maltractament han evolucionat. Certes tècniques de tortura, com "la banyera" -un simulacre d'ofegament-, l'aplicació d'electricitat o les pallisses amb evidència física als informes forenses eren descrites per les víctimes els anys 80, però a principis dels 90 van començar a estendre's mètodes més difícils de detectar, com maniobres d'asfíxia -anomenada "la bossa"-, les postures forçades o els exercicis extenuants, així com amenaces i humiliacions, el nu forçat i les vexacions sexuals.

Les pràctiques de tortura esquitxen a parts pràcticament iguals la Guàrdia Civil (1.792 casos) i el Cos Nacional de la Policia espanyola (1.785), i, en menor mesura, l'Ertzaintza (336). És significatiu que el 1980 el guàrdia civil Rodríguez Galindo aconseguís el rang de comandant i es fes càrrec de la comandància de la Guàrdia Civil a Guipúscoa. Va ser el màxim responsable de la caserna d'Intxaurrondo, un centre de tortura temut per la militància abertzale. Malgrat ser condemnat a 75 anys de presó pel cas GAL, Rodríguez Galindo només en va complir quatre.

En un context en què el 60% dels casos de funcionari condemnat pel Tribunal Suprem ha estat indultat, Laura Pego lamenta que moltes persones perden les

L'Estat ha negat sempre l'existència de la tortura, tot i haver ratificat la Convenció contra la Tortura de les Nacions Unides

El Tribunal Europeu de Drets Humans ha condemnat el Govern espanyol en vuit ocasions per no investigar denúncies

Guàrdia Civil: 43,4% (1.792 casos) **Polícia Nacional espanyola: 43,3% (1.786 casos)**
Ertzaintza: 8,1% (336 casos) **Altres policies: 5,2% (199 casos)**

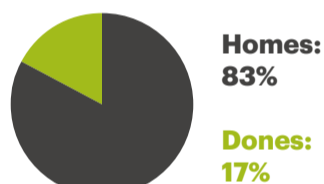
esperances que s'investiguin els fets i se sancioni els culpables. Per això, moltes de les persones entrevistades per a l'informe consideren més important la veritat que la reparació judicial. Davant la "negació oficial de la tortura", que suposa una estigmatització de les víctimes, acusant-les de mentir, Pego explica que la veritat significa "un marc de reconeixement i una validació social de la seva experiència". Tot i que evitar parlar o recordar l'experiència és un dels símptomes posttraumàtics de la tortura, la majoria de les persones consideren que compartir i parlar de l'experiència traumàtica els ajuda a poder portar-ho d'una altra manera i fins i tot superar-ho. "La veritat d'allò succeït i l'experiència subjectiva individual i col·lectiva", afegeix Pego, "és un dolor que ha de ser escoltat".

202 casos sota el Protocol d'Istanbul

Amb l'objectiu d'analitzar la fiabilitat dels testimonis de tortura partint de criteris psicològics i forenses, 202 casos "representatius" van ser seleccionats per sotmetre'ls al Protocol d'Istanbul, promogut per Nacions Unides com a estàndard internacional de referència per a la documentació de maltractaments i tortures. Laura Pego subratlla que "mai s'ha fet un estudi tant en profunditat amb aquesta metodologia".

La majoria de les supervivents reconeix haver estat sotmesa a una privació de la normal estimulació sensorial, com restriccions de son, aliments i aigua, entre d'altres. També coincideixen a denunciar amenaces, cops, postures forçades i exercicis físics extenuants. Així mateix, recorden molt males condicions de detenció, humiliacions verbals i haver estat forçades a fer actes humiliants. Les tècniques psicològiques per desestructurar l'individu també és un mètode recollit en una gran part dels casos. L'estudi mostra que pràcticament cap persona ha comptat amb mesures d'atenció, reconeixement ni reparació, però, en canvi, més del 60% de les peritades es mostren resilents.

Per a Laura Pego han estat tres anys de treball intens: "Hem escoltat relats horribles, buscat informació i investigat". El més destacable, però, és que per primera vegada s'impulsa una investigació així des del Govern Basc, "un estudi desenvolupat sobre la centralitat de les víctimes". Ara, caldrà veure si el Govern fa el pas següent i implementa recomanacions com el reconeixement oficial de les víctimes, la reparació, la condemna de la tortura o treballa per posar fi a la incomunicació. ●

TIPUS DE MALTRACTAMENTS MÉS FREQUENTS

FONT: "Proyecto de investigación de la tortura y malos tratos en el País Vasco entre 1960-2014"

Més vexacions sexuals contra les dones

L'informe conclou diferents patrons de tortura en funció del sexe de la persona detinguda. Les dones, que representen el 17% del total de denunciants, han patit en moltes més ocasions –el doble– violència sexual i vexacions sexuals, així com la inducció a presenciar tortures o altres atrocitats.

Una de les testimonis relata que durant el maltractament, un policia li deia: "Podrías ser mi hija", "¡Qué chavalita!", "Tienes pinta de buena", "En la que te has metido...". No és l'únic cas en què s'evidencien

comentaris sobre el rol que la societat patriarcal destina a la dona: mare cuidadora, bona submissa, i no *gudari*, lluitadora o reivindicativa. Les dades compilades també evidencien que les dones –comparativament amb els homes– van suportar més empentes i estrebades de cabell, més utilització del *plantón*, més asfíxia seca, pitjors condicions de detenció, més humiliacions i amenaces, així com sotmetiment a informació contradictòria i canvis de comportaments violents i benevolents dels cossos policials.

BR-174: UNA CARRETERA QUE MATA A L'AMAZÒNIA

Durant els anys 70, el poble Waimiri-Atroari va ser víctima d'una neteja ètnica perpetrada per la dictadura militar, fins avui silenciada

Berta Camprubi | @bertacamprubi
Manaus

“**A**piyamyaje, apiyemiyekî?” és la pregunta que més s’ha repetit el poble kiña -tal com elles mateixes es denominen- en els últims 50 anys: “Per què, per què?”. Fins a la dècada dels 60, aproximadament 3.000 persones vivien al territori Waimiri-Atroari -tal com l’home blanc l’anomena-, actualment situat al sud de l’estat de Roraima i al nord del d’Amazones, enmig de la selva tropical més gran del món. A inicis dels anys 70 van començar a caure bombes sobre les seves pacífiques aldees. Van desaparèixer almenys nou aldees aerofotografiades prèviament per un missioner italià l’any 1968. Era el desenvolupament occidental que arribava galopant, arrasant el que trobava per davant: arbres, rius, pumes, nenes, àvies. Estem parlant, més concretament, de la carretera BR-174, que construïda en ple període de dictadura militar brasilera, connecta fins avui les ciutats de Manaus i Boa Vista i va suposar el genocidi d’aquesta comunitat originària, que es va veure reduïda en pocs anys a 332 persones.

Civilitzats i salvatges?

La BR-174 es va començar a construir l’any 1968. Els operaris que van sobreviure a la seva construcció narren com, molts matins, quan es disposaven a treballar, es trobaven tota la maquinària embolicada amb lianes i arrels. Quan no era això, era una pluja de fletxes. La perseverant i creativa resistència oposada pel poble kiña va fer que l’exèrcit nacional canviés ràpidament l’estratègia de pacificació i integració per la d’extermini. El 6 de gener de 1975, Sebastião Amâncio da Costa, cap de l’anomenat Front d’Atracció dels Waimiri-Atroari, declarava al diari *O Globo* que faria “una demostració de força dels civilitzats que inclouria l’ús de dinamita, granades, bombes de gas lacrimogen i metralladores i el confinament dels caps indis a altres regions del país”. Així ho va fer.

“Les festes que reunien periòdicament les Waimiri-Atroari de diverses aldees van ser aprofitades per les forces aèries per a l’aniquilament de les indígenes”, explica l’informe *La dictadura militar i el genocidi del poble Waimiri-Atroari: per què kamña [civilitzat] va matar a kiña?*. Publicat pel Comitè de la Veritat d’Amazones (CVA), denuncia, a través de proves i testimonis, “el genocidi de les Waimiri-Atroari comès pel govern militar valent-se d’aparells bèl·lics i en favor d’interessos privats (...), en el qual més de 2.000 persones van morir, la majoria assassinades”. Un mite popular que s’explica pels carrers de Boa Vista diu que dels 70 homes que van sortir de Manaus amb la missió d’obrir els 780 quilòmetres de carretera, al final no en van arribar vius ni la meitat. Però amb l’ajuda de l’exèrcit i de grups mercenaris pagats per empreses mineres, la ruta es va inaugurar l’any 1977.

Un dels activistes de la causa indígena més antics del país, Egidio Schwade, que ha impulsat la investigació de l’informe del CVA, va crear un programa d’alfabetització en llengua kiña amb el mètode Paulo Freire a l’aldea Yawará l’any 1985. A través de dibuixos i pedagogia de l’oprimit, les habitants de l’aldea van començar a fer-se preguntes: “Què és això que l’home civilitzat tira des de l’avió i que crema el nostre cos per dins?”, “Per què el civilitzat ens mata?”. I a donar-se respostes: “El civilitzat va matar amb bombes”, “La meua mare no em va ensenyar a fer l’hamaca, va morir de xarampió després que al pare el matessin en la lluita de resistència”. De mica en mica, Schwade i les seves companyes van anar entenent la magnitud de la tragèdia amb els relats de les supervivents de la massacre. Les activistes aviat van ser expulsades de l’aldea per pressions de l’exèrcit, que feia i fa esforços perquè no se sàpiga el que va passar.

Sobreviure a base d’autonomia

Aquest és un d’entre tants casos de violència contra pobles originaris de l’Amazònia. De fet, n’és un de relativament afortunat, perquè a diferència dels milers de pobles que a partir de la colonització van anar desapareixent o sent exterminats, el poble kiña ha sobreviscut fins al segle XXI. És difícil saber el nombre d’ètnies que vivien a l’Amèrica Llatina abans de 1492, però, segons l’antropòleg brasiler Darcy Ribeiro, en els 150 anys posteriors, la població autòctona del continent va veure’s reduïda d’uns 70 milions a 3,5. A l’arxiu d’Évora, a Portugal, hi ha una carta datada de l’any 1654 en la qual Manoel Teixeira, vicari del Gran Pará, al nord-est de l’Amazònia colonial, es dirigeix al rei de Portugal confessant-li que “en 32 anys han sigut extingits a treball i ferro, segons el recompte dels que ho han sentit, més de dos milions d’indis de més de 400 aldees”.

Avui la comunitat del territori Waimiri-Atroari viu en una reserva demarcada i protegida de 2.500 hectàrees i té una població aproximada de 1.300 indígenes, organitzades en 19 aldees, que mantenen la seva llengua pròpia i, en gran mesura, els seus usos i costums. La mateixa comunitat controla els accessos de la BR-174, que, com denuncien diversos cartells al llarg dels 120 quilòmetres de carretera que creuen el seu territori, des de 1997 ha assassinat per atropellament gairebé 12.000 animals, entre els quals lleopards, cobres i ossos formiguers. “Jo he vist tres lleopards morts en els últims dos anys”, assegura un camioner de la regió que es fa anomenar Seu Leo. “Sempre paro, és impressionant: bellesa i pena a la vegada”.

Desforestació incontrolable

No és l’única tragèdia: Seu Leo explica, mentre avança

La connexió asfàltica entre Manaus i Boa Vista va suposar el genocidi de 2.000 membres de la comunitat indígena

Amb l’ajuda de l’exèrcit i de grups mercenaris pagats per empreses mineres, la ruta es va inaugurar l’any 1977

Un membre de la comunitat indígena Waimiri-Atroari / MÁRIO VILELA

a 80 km/h a través de la BR-174, que transporta cap al port de Manaus 27 tones d'arbres, sovint centenaris, i que ho fa tres vegades per setmana. Com el seu, "cada dia surten uns 20 camions carregats amb aproximadament 30 tones de fusta", assegura. Això són 4.200 tones per setmana, 18.000 al mes, 219.000 a l'any. Això és legal? "Part de la fusta ve de plantacions regulades, però moltes empreses treuen fusta de la selva. Jo diria que en aquesta zona potser el 80% és legal i el 20%, il·legal. I ells maten a qui es posa pel mig, així que no diguis el meu nom complet, eh?", s'atreveix a assegurar Seu Leo.

Existeix poca informació contrastada sobre la situació concreta de la desforestació al voltant de la BR-174, però possiblement se n'obté una idea aproximada amb les xifres de l'ecoregió amazònica brasilera. Segons el Projecte de Monitoratge de la Desforestació a l'Amazònia Legal per Satèl·lit (PRODES) de l'Institut Nacional d'Investigacions Espacials del Brasil, entre l'agost de 2014 i el juliol de 2016 van ser desforestades 1.420.000 hectàrees de selva, l'equivalent a quatre vegades la superfície de l'illa de Mallorca. D'altra banda, el diari científic *PeerJ* assegura que entre 2010 i 2015 van ser registrats 4.243 casos d'activitat il·legal, el 47% dels quals van ser de desforestació. La resta eren mineria, pesca i caça il·legals.

Es fa difícil, doncs, afirmar el percentatge real de sel-

va arrasada, però les imatges dels satèl·lits parlen per si soles: cada cop creixen més els tons marrons entre els verds. Els principals motius de la pèrdua d'aquest ecosistema són la ramaderia, els monocultius de soja per a agrocombustibles, la construcció d'hidroelèctriques, indústries com la del paper o la construcció de carreteres. En aquest últim cas, es calcula que des dels anys 70 s'han construït aproximadament 14.500 quilòmetres de carreteres a tota l'Amazònia, que posen en perill la seva biodiversitat.

La massacre continua

En aquest sentit, el poble kiña, a més dels impactes de la BR-174, es veu obligat a resistir també a les conseqüències mediambientals de dos megaprojectes neoliberals: la hidroelèctrica Balbina, que va inundar part del seu territori a partir de 1989, i una explotació de cassiterita de Minera Taboca, que va establir-se l'any 1979. Durant la instal·lació de la darrera, van trobar-se amb noves poblacions indígenes no contactades, que, com denuncia la investigació de Schwade, "és molt probable que fossin assassinades per la Sacopã, una empresa de *jagunços* que ofería serveis de 'neteja' a la selva per a empreses mineres i que era comandada per dos oficials retirats de l'exèrcit i un d'encara actiu". De fet, a través del testimoni de les kiña

supervivents, existeix la hipòtesi que amb les massacres de la BR-174 s'extingís per complet el poble Piriutiti.

Crims que segueixen produint-se i que, com llavors, romanen silenciats. És el cas d'una nova massacre denunciada per la Fundació Nacional de l'Indi (FUNAI) el passat mes de setembre perpetrada per empreses mineres il·legals d'or, que van assassinar almenys deu membres d'una tribu indígena no contactada a la Vall de Javari, prop de la frontera amb el Perú. O l'expulsió de desenes de comunitats indígenes de la seva terra ancestral durant els últims tres anys per a la instal·lació del macroprojecte d'hidroelèctrica Belo Monte, a l'estat de Pará.

Reparar sense transformar

Cinquanta anys després, el passat mes d'agost, el ministeri públic federal anunciava que requerirà al govern brasiler una reparació en forma d'una multa de 50 milions de reals -12,6 milions d'euros- i una disculpa pública a la comunitat Waimiri-Atroari. Al prefaci de l'informe del CVA, l'historiador brasiler José Ribamar reflexiona que "en realitat, no va ser un fet aïllat d'alguns perdonavides, sinó una política d'Estat al servei d'interessos privats implementada amb mètodes de bandolerisme, iniciada pel colonitzador i practicada encara avui". ●

**Creació i creixement
de les cooperatives de treball**

Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya

[@coopstrebail](https://twitter.com/coopstrebail) [f cooperativestrebail](https://www.facebook.com/cooperativestrebail)

www.cooperativestrebail.coop

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57

serveis financers ètics i solidaris

www.coop57.coop

Subscriu-te
al periodisme cooperatiu
per la transformació social

Entra i registra't a directa.cat

Anual paper+web 75€ Anual web 40€ Anual solidària 140€

EL DIA MÉS FOSC

El Congrés dels Estats Units ha aprovat una llei que suposa la major transferència de riquesa de baix cap a dalt en la història del país

L'anàlisi d'Amy Goodman i Denis Moynihan

Presentadora i cofundador de Democracy Now!

A finals de desembre, el president Donald Trump va aconseguir la primera fita legislativa de la seva presidència amb l'aprovació per part del Congrés de la Llei d'ocupació i reducció d'impostos. El president va afirmar: "Aquest serà un dels majors regals de Nadal per a les persones de renda mitjana". Però, en realitat, és la major transferència de riquesa de baix cap a dalt en la història dels Estats Units.

Després de la votació, els congressistes republicans van traslladar-se en autobús des del Congrés fins a la Casa Blanca per reunir-se amb el president i fer una sessió de fotos. Un analista polític va descriure els nombrosos comentaris afagadors cap a Trump com "gairebé pornogràfics". La senadora Lisa Murkowski, d'Alaska, va fer una de les declaracions més destacades de la cerimònia, potser involuntàriament. En el moment de felicitar el president, va dir: "Aquest és un dia realment històric, per descomptat. Però també és l'inici del solstici d'hivern... el dia més curt i fosc de l'any".

Va ser un dia fosc per als Estats Units. El pressupost anual d'un país se sol considerar com un document moral que defineix els valors de la nació. El sistema impositiu en determina el nivell d'equitat. Qui paga al sistema i qui en recull les recompenses? Clarament, Trump, la seva família i els seus negocis rebran enormes beneficis. Un element essencial d'aquesta nova llei és que les rebaxes fiscals concedides a les empreses i a les persones adinerades són permanents; aquelles atorgades a les classes treballadora i mitjana són temporals.

Bernie Sanders, senador independent de Vermont, va declarar: "El que hem vist avui és un saqueig sense precedents del Tresor Federal. Es tracta d'una gran victòria per als contribuents de campanya adinerats, qui durant anys han donat centenars de milions de dòlars al Partit Republicà. Aquests multimilionaris obtindran una gran retallada impositiva mentre el dèficit del país augmentarà en gairebé 1,5 bilions de dòlars. Espero que tots els estatunidencs parin atenció a les

La llei impulsada per Trump atorga rebaxes fiscals permanents a empreses i persones adinerades

paraules del president de la Cambra de Representants, Paul Ryan, i altres republicans, quan expliquen com compensaran el dèficit. [...] El que diuen és que ho faran amb retallades a la Seguretat Social i als programes Medicare i Medicaid".

Ryan pràcticament havia confirmat el temor de Sanders en una entrevista de ràdio a principis de desembre: "L'any que ve haurem de tornar a parlar d'una reforma del sistema de beneficis socials, que és com s'ha d'abordar el problema del deute i el dèficit". Reduir, eliminar o privatitzar els serveis de Seguretat Social, Medicare i Medicaid han estat pilars centrals del moviment conservador durant dècades. En retallar els ingressos fiscals federals, els republicans estan aplanant el camí per a un futur dèficit fiscal que alimentarà la seva "gihad" per a retallar aquests programes, vitals per a la població estatunidenca de classe mitjana i de sectors empobrits.

Philip Alston, relator especial de l'ONU per a la pobresa extrema i els drets humans, va emetre un incisiu informe en el qual afirma: "El paquet de reforma tributària és essencialment una aposta per a convertir els EUA en el campió mundial de la desigualtat extrema". I va afegir: "Els EUA són, per descomptat, un dels països més rics del món. Però els seus índexs el deixen per sota de gairebé tots els altres. No importa quins siguin: mortalitat infantil, longevitat dels adults, nivell d'atenció en la salut... Els Estats Units es

troba molt proper al final de la taula en tots els índexs".

Una persona que tem morir per culpa de les retallades d'impostos és Ady Barkan, que va viatjar a Washington per oposar-se al projecte de llei. En el seu vol de retorn, va veure Jeff Flake, senador republicà d'Arizona, qui s'ha oposat a Trump en diverses qüestions. El vídeo de Barkan interrogant Flake a bord de l'avió es va tornar viral. Barkan va començar descrivint el seu recent diagnòstic d'esclerosi lateral amiotròfica (ELA), coneguda també com a malaltia de Lou Gehrig: "Fa un any estava sa. Sortia a córrer per la platja. Tinc 33 anys, tinc un fill de 18 mesos i, de cop, em van diagnosticar ELA, que té una esperança de vida de tres o quatre anys; no hi ha tractament ni es guareix. És probable que necessiti un respirador per a seguir vivint. Aquest projecte de llei fiscal probablement condueix forçosament a retallades automàtiques de 400.000 milions de dòlars, i Mick Mulvaney, de l'Oficina d'Administració i Pressupost, és el responsable de triar com s'aplicaran aquestes retallades. Ell pensa que les persones amb discapacitats són gandules. Què passarà? Què hauria de dir-li al meu fill, o què haurien de dir-li vostès al meu fill, si s'aprova la llei i es retallen els fons per a les persones discapacitades i no puc aconseguir un respirador?".

Mentre es desenvolupava la votació, va haver-hi diverses interrupcions per part de manifestants, moltes en cadenes de rodes, que corejaven: "Matin aquesta llei! No ens matin a nosaltres!". Més tard, Barkan va tuitejar: "Anit, després de la votació al Senat, els manifestants van explicar als passadissos del Congrés les seves històries personals sobre com aquest projecte de llei els afectarà a ells i a les seves famílies. Els senadors republicans se'n reien. Això ho explica tot. No veuen la nostra humanitat".

El destí d'Ady Barkan és incert, però hi ha una cosa que sí que és clara: ell seguirà lluitant per una societat justa i equitativa. Després del solstici d'hivern, el dia més curt i més fosc de l'any, cada dia serà més llarg, més brillant. ●

Per cent anys més de Violeta Parra

Amb la seva tasca musical i de recerca va esdevenir un símbol de transformació, donant la volta a la cultura popular com a concepte, expropiant-la de les elits i vinculant-la a un Xile divers en cultura i llengua

Mireia Chavarria | @mireiachavarria

Violeta Parra deia que la cançó “és un ocell sense pla de vol que odia les matemàtiques i estima els remolins”. Honesta, intuïtiva, espontània, valenta, creativa, irreverent i compromesa, la cantautora *chillaneja* va trobar en la música el vehicle d'expressió de la seva llibertat creativa. I va ser precisament aquesta llibertat creativa, juntament amb un posicionament polític ferm a favor d'allò marginat, la responsable de revolucionar la cultura popular xilena, resignificant-ne el sentit de *poble* i qüestionant-ne la uniformitat cultural i lingüística aparent. Enguany, amb motiu del centenari del seu naixement, des de diferents parts del món s'ha projectat el seu llegat, com si, recordant el tema “El día de tu cumpleaños”, es reclamés d'alguna manera que la figura de Violeta Parra “visqués cent anys més”.

Regant les arrels amb música

Nascuda l'octubre de 1917, va créixer en un espai familiar en què la música gaudia d'un protagonisme especial: el cap de família, Nicanor Parra Parra, n'ensenyava en una escola de primària. Tan aviat com es van començar a evidenciar les aspiracions artístiques de Violeta i les seves germanes, però, la veu reticent de la seva mare, Clarisa Sandoval, va començar a remugar: preferia que es dediquessin a “professions més lucratives”, tal com explica la Violeta Parra narradora ideada per Mónica Echeverría a *Yo, Violeta*. Amb la mort del seu pare, que Violeta descriuria com aquell “flaco, elegante y moreno, / de ojos risueños

y grandes”, la mare acabaria acceptant, sofrerta, un remei que, al cap i a la fi, acabaria portant diners a casa: a excepció de Nicanor Parra Sandoval, que rebria una beca d'estudis, la resta d'infants de la família es dedicarien a fer espectacles en carrers, circs, trens, bordells, restaurants i posades per tal de guanyar-se les garrofes. Així doncs, guitarra en mà, la jove Violeta s'estrenaria als escenaris més populars de la seva regió, el Bío-Bío, acompanyada de la seva família.

El mèrit de l'aportació musical de Violeta Parra rau en el fet d'“haver transformat una categoria segregant, com és el folklore, en una d'unificadora, com és l'art”, va argüir en una ocasió José María Arguedas, antropòleg peruà que va dur a terme una immensa tasca de recopilació del folklore del seu país i que, en la seva vessant d'escriptor, va optar per combinar el castellà amb el quítxua. Justament es coneix Violeta Parra pel fet d'haver recorregut l'allargassat territori xilè amb la intenció d'estudiar-ne els costums i les tradicions; en definitiva, la cultura popular.

Tanmateix, no és l'única que es va llançar enfervorida al rescat d'aquestes arrels: una altra investigadora cultural, Margot Loyola, també s'hi dedicaria en cos i ànima. Les seves perspectives, però, distarien força: si Loyola concebia allò popular com un patrimoni homogeni, pur i intocable, per Parra -tal com explica un dels seus estudiosos, Bernardo Subercaseaux-, allò popular no seria quelcom que existia “com a entitat metafísica a priori”. Al contrari: Violeta Parra, que era espontàniament creativa, rebel i iconoclasta, creia que el patrimoni és una realitat viva, però impura, contaminada, que es forma, es »

» resignifica i es reproduceix en les relacions socials, en la quotidianitat, així com en les condicions de vida i de treball de les classes populars. En creacions musicals inèdites com “Run run se fue pa'l norte”, “El Albertío” i el “Rin del angelito”, per exemple, va recuperar un ritme tradicional de l'illa de Chiloé, el *rin*, i el conegut tema “Gracias a la vida” es basa en el gènere musical de la *sirilla*, de la mateixa regió.

Cultura popular amb perspectiva de classe

És aquesta actitud trencadora la que traçaria una primera fissura en l'hegemonia del corrent agronacionalista dins el panorama musical del país, que, amb una sensibilitat criollista, havia convertit el *huaso* (camperol i genet d'indumentària elegant, vestit amb sabates negres, *chipalla*, i un barret de feltre d'ala gran) en una icona de tocs èpics que representava la identitat xilena, sempre aferrada a la nostàlgia del món rural.

Als anys 60, diverses intèrprets i compositores titllarien, tant aquesta música com el neofolklore dels anys 50 -també criticat per cantautors com Osvaldo Rodríguez per projectar-se sempre cap als Estats Units-, de “bàlsam amb un paper desmobilitzador”. En altres paraules, una música que amagava les ferides socials, i així feia oblidar, desacreditava i afeblia la consciència i les reivindicacions de la classe treballadora. Patricio Manns, cantautor associat al moviment de la Nueva Canción Chilena, els fonaments de la qual s'associen al llegat de Parra, diria que es tracta d'un tipus de música que, en el fons, promou una imatge “paternal i bondadosa del terratinent” amb l'objectiu de “perpetuar la tradició de les famílies servents que neixen, viuen i moren en les finques rurals patriarcales”.

Davant d'aquesta tradició musical, s'aixeca la figura d'una dona agosarada, indiscreta i descarada que trenca amb els motlles de la societat patriarcal: “Yo no soy mujer de quedarme en casa”, reconstrueix Echeverría. És així com la seva veu camperola, punyent i aspra s'alça i desenterra les arrels musicals xilenes, vinculades al món rural, i les reinventa intuïtivament i creativa, des d'una consciència crítica i una autoconsciència de classe, fins a transformar-les en cançons originals properes a les vivències de les classes populars, tant del camp com de la ciutat. Parra desemmascara la pantomima: “El minero produce / buenos dineros, / pero para el bolsillo / del extranjero. / Para no sentir la aguja / de este dolor / en la noche estrellada / dejo mi voz. / Linda se ve la patria, / señor turista, / pero no le han mostrado / las callampitas. / Mientras gastan millones en un momento, / de hambre se muere gente / que es un portento, / que es un portento”.

Música en defensa de “la comunitat, la família i el pa”

No és estrany sentir en la música de Violeta Parra l'atavisme a una terra rica i diversa, real, molt diferent de la que trepitjava la imatge idealitzada d'un heroi vingut del camp impol·lut i incorruptible, producte de la literatura criollista d'escriptors com Mariano Latorre. Les arrels que rescata la poeta i cantautora absorbeixen la diversitat cultural i lingüística d'un Xile que es volia presentar com a monolític però que ja no pot dissimular la seva pluralitat. I aquesta saba, que de tanta embranzida voldria brollar de seguida, acompanya una Violeta curiosa en un recorregut d'immersió i de descoberta per tot el cos del país.

Els ritmes del nord, del sud, les tonades, el cant sagrat, la *cueca*, així com la paraula sagrada, comunitària i el cant maputxe, es mesclen amb ella i la seva escomesa, que esdevenen un tot. I, finalment, la riquesa de la terra s'acaba exposant inevitablement en unes notes musicals que llueixen, esplendoroses, la riquesa i vitalitat del paisatge cultural xilè. Si la seva música s'identificava a l'inici amb instru-

Els ritmes del nord, del sud,
les tonades, el cant sacre, la
'cueca', així com la paraula
sagrada, comunitària i el
cant maputxe, es mesclen
amb ella i la seva escomesa

Un dels llegats culturals més significatius en l'obra de Violeta Parra el protagonitza el poble maputxe, amb qui va compartir moments crucials de la seva existència

ments com la guitarra, l'arpa o l'acordió, després de viatjar per tots els racons de Xile, aniria incorporant instruments tant del nord com del sud del país, com ara les caixes, les *quenás*, la *trutruca* o el *cultrún*. Per la lingüista Elisa Loncon, la música de Parra “convida a ballar a la terra, al xiulet del vent, a escoltar les ones de la mar, a lluitar per defensar la comunitat, la família i el pa. El seu cant, música i ritme connecta l'ésser humà amb el seu sentit espiritual, amb la seva identitat cultural, amb la història, l'experiència i el significat indígena”. Violeta cantarà, amb raó, que “el canto de todos que es mi propio canto”.

L'empremta maputxe

Un dels llegats culturals més significatius en l'obra de Violeta Parra el protagonitza el poble maputxe, amb qui va conviure i compartir moments crucials de la seva existència: un fort vincle que va marcar la seva manera d'entendre el món i la seva música, però que fins ara no s'havia pogut demostrar. Afortunadament, tres estudioses de Parra, Elisa Loncon, Paula Miranda i Allison Ramay, l'han pogut corroborar recentment gràcies a l'estudi d'una sèrie de cintes d'àudio que han aparegut en un arxiu de la Universitat de Xile. El contingut d'aquestes gravacions eren diàlegs íntims que Violeta Parra havia enregistrat l'any 1958 en què s'aproximava -amb una dolçor que només podia significar un respecte absolut- a la cultura maputxe a través d'entrevistes a diferents membres d'aquesta comunitat.

“Hi ha un impacte molt fort en el gir que dona a la seva trajectòria. D'una recopiladora folklorista com la coneixíem, a una creadora de primer nivell”, afirma Miranda a *Diario UChile*. Un dels fruits més destacables d'aquesta simbiosi és la peça “El gavilán”, considerada una obra mestra arreu, que, segons la investigadora Lucy Oporto, s'inspiraria en una combinació de ritmes, sonoritats i timbres utilitzades per les machi (sanadores del cos i de l'ànima) per tal d'entrar en trànsit i comunicar-se amb l'espiritual. Una altra herència del poble maputxe s'expressa en el caire reivindicatiu i compassiu que adopta la música de Violeta Parra en cançons anticolonials com “Arauco tiene una pena”, en què comença fent una crítica a la brutalitat de la conquesta espanyola contra el poble maputxe i acaba assenyalant el que actualment és el seu principal opressor, l'estat xilè: “Hoy son los propios chilenos / los que le quitan su pan”.

Arran del contacte amb la cosmovisió maputxe, també es forja en l'imaginari de Violeta Parra una “devoció per la figura de la mare i de les formes matrilineals d'organització de la llar i de transmissió de saber”, tal com subratlla Miranda, però també un subjecte femení en permanent conflicte a causa de les desigualtats socials, especialment de gènere, però que ella associa a la fortalesa i la resiliència, així com a la capacitat de les dones per a transformar el món. Un imaginari sorgit de l'experimentació en pròpia carn de la violència patriarcal que l'antropòloga Sonia Montecino emmarcarà en el feminisme popular. A “La jardinera”, per exemple, el poder de les dones es materialitza a través del treball i els seus coneixements naturals: “Para olvidarme de ti / Voy a cultivar la tierra. / En ella espero encontrar / remedio para mi pena”. Però, definitivament, el cas paradigmàtic d'aquest intercanvi cultural és el “Gracias a la vida”, que algunes veus han comparat amb un *ngillatun*, una cerimònia ancestral maputxe que té per objectiu demanar benestar per a la comunitat, unir-la i agrair els béns rebuts. Un agraïment que té a veure amb el que Paula Miranda anomena “una eco-poètica”, és a dir, una manera de viure i entendre la vida: amb l'agraïment, l'acte de donada-rebuda no finalitza en el moment de la recepció, sinó que es reflecteix en tothom qui l'ha facilitat. És així com es fa circular l'energia i es promouen les relacions de cooperació i reciprocitat necessàries per a la convivència en comunitat. ●

malalletra

Cugula

M'anomenen mala herba pel simple fet de néixer dona, així que no desaprofito l'oportunitat per fer honor al meu nom

El relat d'Ivet Eroles | @IvetEroles

És un record esgrogueït i arrugat de tant rebregar-lo. Jo estic a punt de tocar el poc més de metre i mig que faig ara, aviat em vaig plantar en això de créixer. Entro al bar del poble, on tothom està de festa. Un grup nombrós de pagesos rodegen un dels hereus, que es deixa colpejar a l'espatlla.

-Què celebrem? -pregunto a la sala. (Avui, com cada migdia, al bar tan sols hi ha homes.)

-Nena, ja saps que el Miquel serà pare, oi? -pronuncia el meu veí, assenyalant l'hereu que tothom envolta.

-És clar, fa temps que ho sé! -i faig una pausa- Ara ho entenc! Ja saps què serà?

-Serà cugula! -contesta el futur pare. (I tots fan que sí amb el cap.)

-Cugula... què vol dir cugula? (I de resposta obtinc una riallada i el veí que em gira l'esquena per seguir parlant amb la resta de pagesos.)

-Mama, què vol dir cugula? (He tornat a casa corrent, com m'agrada fer, corrent amunt i avall pels carrerons estrets i desordenats del poble. He entrat a la cuina d'una revolada, frenant l'impuls que em dona córrer. Estic desconcertada i em falta l'alè.)

-Qui t'ho ha dit, això? (La mama es gira cap a mi mentre es frega les mans al davantal. Al migdia ella no trepitja el bar, jo sí que ho faig, encara que sigui a treure el cap, tot i que marxo en menys d'un minut per fer un tomb amb el gos. Les conversacions sobre el blat, el bestiar i un bon grapat de bestieses a mi no em fan riure, tan sols em provoquen el badall. La gent gran té una manera de parlar-se que no va amb mi.)

-El Miquel, que diu que espera cugula. Ningú em vol explicar què vol dir. (La mama es recolza a la taula de la cuina i jo l'imito.)

-Vol dir nena, que espera una nena -em diu.

-I per què li diuen així? Als nens com els diuen?

-Als nens no els diuen de cap manera, els diuen nens. Cugula vol dir mala herba.

A l'instant em faig meva la ràbia de la mirada de la mama.

-Això també van dir-t'ho de mi? Seran...

I la mama no em diu que no val la pena enfadar-se per això, no em diu que és cosa d'homes i que val més passar de llarg, no em diu que "ja saps com són les coses al poble" o que "no hi ha res a fer". I gràcies al fet que la mama no em diu tot això, puc sentir així de forta la injustícia, cremar-me amb la ràbia que porto a dins, puc atrevir-me a pronunciar tot allò que em molesta, procurar tallar-ho d'arrel, que per això he nascut a pagès.

Ara, vint anys més tard, porto nova vida dins del meu poc ventre,

/ ROUSE CODINA

és tan petita que ni se'm dibuixa rere el jersei. Sóc l'única que ho sap entre els presents, que s'escalfen amb els últims rajos d'estiu a la terrassa del bar del poble. A mi m'agrada pensar que cap a l'abril tota jo floriré, que tot al meu voltant florirà. Quin despertar de l'hivern m'espera! Però abans li tocarà a la Judit, que està de cinc mesos i porta...

... un nen. Pensàvem que seria cugula -s'avança a pronunciar el seu company, i tots riuen i a mi em llisca la tassa fumejant dels dits i es bolca (gràcies beneït atzar) a les cuixes d'ell.

-Ai, perdona, estic una mica sapastre últimament -miro la Judit i em dirigeixo a ell- Em podeu explicar què us fa gràcia?

Com és habitual, tots callen i la Judit pronuncia un "sí, de què rieu?". Així de fàcil és fer-nos còmplices.

-Sabeu què vol dir cugula? Jo fa anys que vaig aprendre-ho. La cugula és una planta amb propietats molt semblants a la civada, de fet és civada silvestre, i és bona pel farratge. A més, va bé per combatre els problemes de la pell, també és diürètica i s'utilitza com astringent.

-Tot això és molt bonic, però fot enlaire els camps de blat si no la controles! -m'esbutza el company de la Judit, que és pagès i amic meu de tota la vida, un amic dels de sempre.

-Ja ho sé i sóc la primera interessada que tinguem bona collita! Però no és pervers que ens seguiu anomenant cugula?

-Dona, no t'enfadis, ja saps que és un dir...

-I què! No hi ha excusa! Primer de tot que no considero la cugula com una mala herba, perquè em sembla que no n'hi ha, d'herbes dolentes, totes les plantes tenen la seva funció! Us empipa perquè fa competència als camps de cereals, perquè danya la producció. Tot en aquesta vida ha de ser productiu? Tot? (Per les seves cares no sé si segueixen el fil de la conversació, però tant se val.) Què passa amb tot allò que es queda als marges, com la cugula, que també neix a la vora dels camins? O allò que fa possible la vida? Que la reproduïx? Les dones, en aquest cul de món, sempre al darrere de la canalla, netejant les baves dels padrins, traient la pols de l'armari. Em podeu dir on seríeu sense nosaltres?

-Nena, ja saps que això va canviant. Jo ajudo a casa!

-Sí, ja ho veig, sobretot si vas deixant anar frases com aquesta! Mira, potser no m'està del tot malament que em considereu una mala herba, així puc anar-me menjant tot aquest sembrat que us heu plantat a mida.

Al cap de dos mesos faig pública la gran notícia dins del bar, és dissabte i a fora cauen les primeres fulles taronges dels arbres. Ningú s'atreveix a preguntar-me què porto. ●

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuïdora llibertària

www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

PART A CASA I COM A CASA

migjorn
casa de naixements

www.migjorn.net
Tlf. 938 33 06 78

Assegurances ètiques i solidàries

arç
COOPERATIVA

www.arccoop.coop

La **Directa** utilitza els serveis de

foli verd

gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

ger

ENTITAT CULTURAL I ESPORTIVA

C/ del Pi 25, Ribes (Garraf), Països Catalans
08810, Tlf: 93 696 12 00, ger@masvilaweb.com

...Aquest estiu posam la Directa amb la nova web
www.entitatger.cat

ressenyes

Feminisme decolonial

Lola Badenes | @lola_badenes

El llibre *No hay libertad política si no hay libertad sexual* es basa en entrevistes als diputats i diputades de l'Assemblea Plurinacional de Bolívia sobre creences; sentiments; conviccions culturals, religioses i personals entorn del cos; el plaer; la sexualitat i l'homosexualitat. Amb humor i ironia, Galindo utilitza l'estudi com a recurs polític. Les opinions contràries a l'homosexualitat, el lesbianisme, el dret a l'avortament, a decidir sobre el propi cos... de moltes de les parlamentàries no representen una gran majoria de la població boliviana que les va votar. Com diu Galindo: "Què ocorre si un company diputat indígena guaraní, per exemple, diu el mateix que el company diputat blanc neoliberal? O si la companya indígena repeteix el discurs de l'església? Que aquestes persones no ens representen, ens substitueixen".

María Galindo és realitzadora audiovisual, activista, grafitera, agitadora de carrer i fundadora de Mujeres Creando, un moviment anarcofeminista de dones que combina política concreta, intervenció artística i interpel·lació al poder, referent de lluita feminista a l'Amèrica Llatina. És una de les primeres lesbianes que va fer pública la seva opció sexual a Bolívia.

Galindo és una dona divertida, subversiva, que provoca, sacseja consciències i omple d'aire els espais resclosits del pensament acomodats. Per a ella, el feminisme és un moviment planetari que té mol-

tes genealogies provinents de lluites ancestrals, i que s'expressa simultàniament en qualsevol lloc on una dona s'alci i es rebel·li davant d'una opressió. El feminisme té una altíssima càrrega subversiva, de transformació, de lluita social. Per contra, el gènere és un producte neoliberal, una imposició de l'agenda de drets concebuda en instàncies multilaterals, que es pretén universal. Es tracta de la cooptació de lluites i llocs de dolor i necessitats de les dones per fer-les funcionals al sistema capitalista. El gènere és una estratègia despolititzadora de colonització perquè imposa una agenda aplicable a gitanes, negres, asiàtiques, africanes, immigrants... sense tenir en compte classe, ètnia, opció sexual ni identitats múltiples.

El feminisme s'ha de poder tocar, menjar, sentir, veure, transmetre. Ha de sorgir de les bases. Mujeres Creando planteja resignificar el concepte *dones* com a subjecte complex, heterogeni, metafòric, poètic, no fonamentat en la identitat, que provoca fragmentació i homogenització. Cal reconèixer la connexió entre les diverses opressions que travessen els cossos de les dones. D'aquí el lema de Mujeres Creando: "Índias, putas y lesbianas, juntas, revueltas y hermanadas", metàfora d'un fil conductor que permet connectar-nos, confluïr en tot allò que imaginem i desitgem, sense renunciar a anhelar utopies. ●

LLIBRE
No hay libertad política si no hay libertad sexual
María Galindo
Edició de Mujeres
Creando, 2017

Violins en dansa

Xavier Puig i Sedano | @xavierps7

Les Violines, que havien deixat la primera línia en els darrers temps, recuperen la formació que les fa peculiars -tres violins, acordió diatònic i contrabaix- per fer un repàs als estils que han marcat la seva trajectòria musical. Les *Quatre estacions*, doncs, inicien aquest periple folk-festiu amb el ritme viu i alegre de la "Contradansa d'en Jeroni" i el "Lunny's Swing", que embasten música d'arrel catalana i celta. La mateixa sonoritat, però amb un tempo més reposat, qualla també a l'elegant "Citaròdia". A la "Polca d'Olt" i el "Cercle de la granja" recuperen a poc a poc els tons més vius que porten aquestes sonoritats afrancesades. Desacomplexadament festiva torna a ser, de nou, la personal versió de la popular "Polca del ball de gitanes de Sant Celoni".

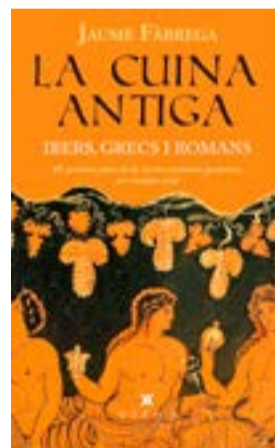

Un clàssic en el repertori de les bagenques al qual segueix el "Xotis a Pekín", ja inclòs al seu disc *Nyigu Nyigu* el 2004. Un interludi on tornen a predominar els ritmes celtas i del *bluegrass* -"Bottine Mix" i "Reels de Gina Le Faux"- i un ballable "Pasdoble lo Tac-si" obren pas a una part final del disc, on la formació deixa veure el seu bagatge més clàssic. Quatre temes dels quals val la pena destacar el solemne "Final de dansa", que clou el disc. ●

MÚSICA
Quatre estacions
Les Violines
Discmedi, 2017

Cuina antiga del mediterrani

LLIBRE
La cuina antiga. Ibers, grecs i romans
Jaume Fàbrega
Viena edicions, 2017
Pàgines: 208

Misael Alerm Pou | @MisaelAlerm

El treball rigorós en qualsevol camp de la cultura sempre ajuda a donar llum als encasellaments i essencialismes. La construcció històrica de la cuina que es fa a les nostres terres n'és un cas exemplar: els plats que avui dia formen part de la cuina tradicional catalana tenen arrels en el territori, la seva natura i les consegüents formes d'adaptació, però també -i sobretot- en els entrecruaments de cultures que hi han viscut.

La cuina antiga. Ibers, grecs i romans, escrit pel professor de Gastronomia i Enologia Jaume Fàbrega, ens mostra la cuina dels nostres avantpassats més antics. Començant per la

prehistòria i arribant fins als romans, procura fer una revisió històrica i antropològica dels aliments de cada època i dels seus perquè. Des de la cuina del paleolític (gens semblant a la "paleodieta", actualment tan en voga) de subsistència, moltes vegades de foc directe i sense atuell; passant per la dels ibers i la cuina grega, importada des d'Empúries, l'aliment més important de la qual fou l'oli d'oliva; fins a la cuina romana, sofisticada i aromàtica. El llibre bascula entre el context històric i la curiositat, amb l'afegit d'explicar-nos les receptes perquè les puguem elaborar pel nostre compte. ●

/ FUNDACIÓ MIRANDA

“La creativitat i la natura t’ajuden a preservar l’ànima”

Rosa Galindo,
actriu i cantant

Aviat farà vuit anys que Rosa Galindo va establir-se en un mas del Pla de l’Orri (Serra del Catllaràs, Alt Berguedà) amb el seu fill. Allà –rodejada de 50 cavalls, una dotzena de gossos i algunes gallines–, dirigeix la Fundació Miranda, una entitat dedicada al coneixement d’aquests majestuosos animals, que amb la seva presència contribueixen a la sanació de persones afectades per trastorns i necessitats de tota mena. “Miranda és una bufetejada al consumisme, la mediocritat i l’estupidesa humana”, explica Galindo, fundadora també de Teatre Sense Límits i del projecte pedagògic Eòlia, Escola Superior d’Art Dramàtic de Barcelona. Una activitat que alterna amb aquest projecte holístic en què, per damunt de tot, pren rellevància la custòdia del territori i en el qual tothom experimenta les virtuts d’estar en contacte amb els cavalls. No només pel magnetisme que desprenen, sinó també pel que suposa acompanyar-los els mesos d’hivern cap a pastures càlides, on s’alimenten i es mantenen en llibertat.

Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

L’abril de 2010 vas instal·lar-te al Pla de l’Orri per desenvolupar un projecte entorn dels cavalls, però tot arrenca d’una experiència anterior. Què va passar?

A la vida trobes finestres que, un cop obertes, ja no pots tancar. A mi em va passar al conèixer *La maternitat d’El-na*, l’obra d’Assumpta Montellà, en la qual es parla de l’èxode dels refugiats. Vaig sentir la necessitat d’explicar la història d’Elisabeth Eidenbenz en diferents teatres. L’obra, que continuo interpretant, va remoure alguna cosa sistèmica dins meu, perquè la natura em recorda qui sóc i d’on vinc. Ho observo també en els cavalls, quan retornen a la muntanya i recuperen la força, la resiliència i la capacitat de superar l’adversitat.

En el marc de la Fundació Miranda, que vas impulsar amb el teu excompany l’any 2008, us arriben cavalls amb un passat complicat. D’on provenen exactament?

La majoria han patit maltractaments o han sofert contextos equivocats. Cal recordar que no poden estar en espais reduïts ni isolats, sinó que necessiten grans extensions per autogestionar les seves vides. N’hi ha que també presenten afectacions per haver ingerit pinsos, quan és un animal herbívor que es mou per menjar i menja per moure’s.

En aquest entorn, quines iniciatives desenvolupeu?

Durant els mesos de novembre i part de desembre, abans que el fred i la neu caiguin sobre les pastures, els acompanyem en la transhumància pels Pirineus fins als paratges càlids d’Ossera, on poden moure’s en llibertat. Una pràctica en la qual participen persones que estan travessant per moments de canvi o que han de prendre decisions importants. És una experiència fascinant, ja que només amb la seva presència, els cavalls et proporcionen una mirada des de la profunditat, al marge que milloren la biodiversitat perquè netegen els llocs on pasturen.

Has hagut d’adquirir coneixements en etologia i comunicació equina?

Sí, però després t’adones que qualsevol relació va més enllà d’una tècnica. El camp electromagnètic que generen aquests animals és sanador, la qual cosa fa que rebis una mescla de plenitud i felicitat difícil de descriure.

També tracteu persones amb trastorn de l’espectre autista o malalties de molts tipus. Què n’extreu en d’estar amb els cavalls?

El benefici és igual en tots els casos: la persona s’emporta una dosi homeopàtica en el seu entorn habitual que l’ajuda a millorar les relacions. A alguna gent li ha canviat completament la vida, igual que passa en el teatre quan experimentem la curiositat a partir un mateix. Finalment, la creativitat i la natura t’ajuden a preservar l’ànima.

Per quin motiu els cavalls tenen aquest component gregari?

Fan vincles incondicionals i s’organitzen en funció de l’instint de supervivència. Així, mentre el semental protegeix i aglutina les eugues, cosa que la resta del grup accepta perquè hi ha un ordre sistèmic, l’euga prenyada troba l’aigua abans que ningú i la més vella és respectada per la seva experiència. La transhumància ens ajuda a entendre que tots podem aprendre dels altres.

Amb la petjada dels humans a la muntanya, no és complicat fer els camins en condicions?

Precisament fem una acta notarial per recuperar el dret de pas allà on han quedat devastats o interromputs per l’home. És complex, sens dubte, perquè requereix molts permisos i burocràcia amb l’administració, però arribem on calgui pel benefici dels cavalls.

Vius a la muntanya sola amb el teu fill, de quinze anys. Com t’organitzes el temps?

Estacionalment hi ha dues etapes: una amb els cavalls i una desplegant les diferents iniciatives de la Fundació Miranda o en el marc d’Eòlia, l’escola d’art dramàtic que dirigeixo a Barcelona. En general, la vida a la muntanya és dura, intensa i bonica. A vegades trafiquejo coses enmig del fred, amb les mans tallades i congelada, i em poso a plorar sola. Però després tinc moments contemplatius on dono gràcies per estar rodejada d’aquesta meravella.

Aquesta vivència ha modulat la teva activitat escènica?

M’ha servit per explicar històries des de la meva veritat, sense pors i amb molta més presència. Exactament el mateix que fan els cavalls, la qual cosa és una virtut a l’hora d’actuar dalt de l’escenari. Des d’aleshores sóc millor intèrpret. ●